

Azərbaycan
Tərcümə
Mərkəzi

Ədəbiyyat

26 fevral 2016-cı il № 04 (63) * Həftəlik ədəbi-ictimai qəzet * Qiyməti 30 qəpik

**Mirzə Fətəli
Axundzadənin
intihar etmiş
oğlu**

Rəşid
Axundov

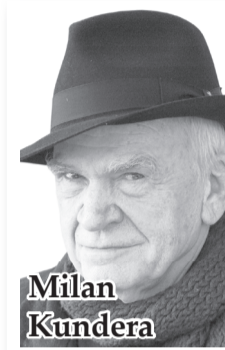
» sahifə 5

**“Qürbətdə
günəşi
neylərəm...”**

Almas
İldırım

» sahifə 6

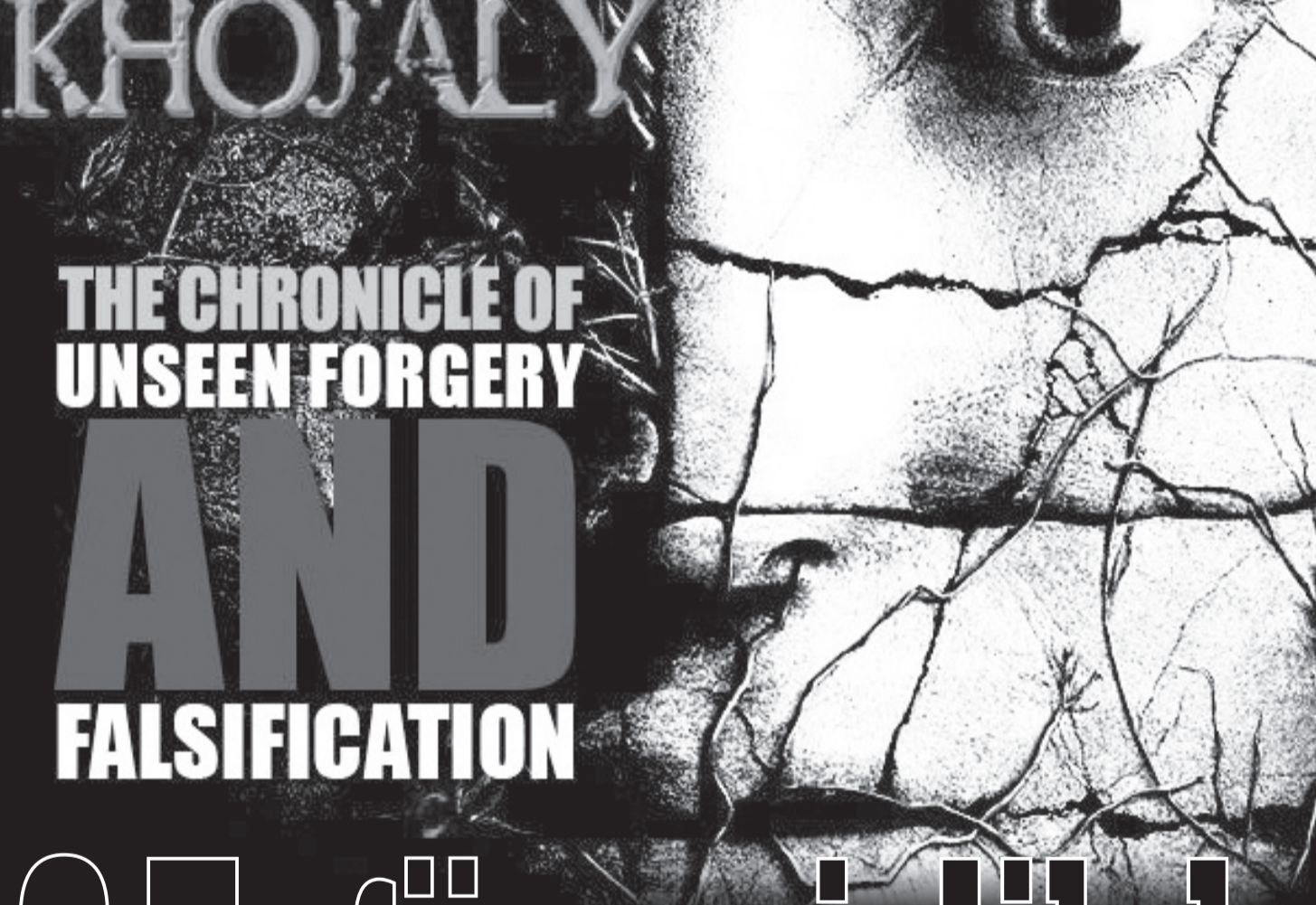

**Folknerdən
Servantesə
qədər uzanan
keçmiş**

Milan
Kundera

» sahifə 13

Xocalı soyqırımından 24 il keçir

83 gün əsirlikdə

» sahifə 8

ANONS

**“Xocalıya Ədalət”
internet sahifəsi
istifadəyə verildi**

» sahifə 2

**“Azərbaycan dilinin
orfoqrafiya lüğəti”ndən
çıxarılan sözlərin
təsnifatının davamı**

» sahifə 3

Dil sərhəd tanımır

» sahifə 6

İnqilab baş verir!

» sahifə 7

**Mavəraənnəhr
üləmələrinin Məşhəd
üləmələrinə məktubu**

» sahifə 11

**Türkiyə türkcəsindən
tərcümə problemləri**

» sahifə 12

**Bukinhem sarayı
nə vaxt tikilib?**

» sahifə 15

**“Ceyms Bond”
Conatan Franzenin
qəhrəmanı olacaq**

» sahifə 16

**Yazıçı Harper Li
vəfat etdi**

» sahifə 16

**Qəhrəmanın
prototipinin nəşinin
qalıqları tapılıb**

» sahifə 16

**Minsk kitab
sərgisində
Tərcümə
Mərkəzinin
fəaliyyəti
təqdim olunub**

» sahifə 4

**Umberto
Ekonun
sonuncu
kitabı may
ayında nəşr
ediləcək**

» sahifə 16

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İran İslam Respublikasına səfər edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bu günlərdə İran İslam Respublikasına rəsmi səfər edib. Səfər əsnasında İlham Əliyevin İran İslam Respublikasının Prezidenti Həsən Ruhani ilə təkbətək görüşü olub. Görüşdən sonra İlham Əliyev və Həsən Ruhani nüməyəndə heyətlərinin iştirakı ilə geniş tərkibdə danışıqları olub.

Görüşdə Prezident Həsən Ruhani bildirdi ki, dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin İrana rəsmi səfəri çox böyük əhəmiyyət daşıyır və ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da inkişafına mühüm töhfə verəcək. Bu gün əməkdaşlıq əlaqələrimiz sürətlə inkişaf edir və bütün sahələri əhatə edir.

İran Prezidenti səfər çərçivəsində imzalanacaq sənədlərin münasibətlərimizin inkişafına töhfə verəcəyini vurğuladı, Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdi. İran dövlətinin başçısı dedi ki, əlaqələrimizin hazırkı inkişafı ölkələrimizin və xalqlarımızın tarixi yaxınlığına və dostluğuna əsaslanır. Prezident Həsən Ruhani qeyd etdi ki, əlaqələrimiz artıq strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlib

və bu, münasibətlərimizin bütün sahələrdə daha da irəliləyə aparılmasını mühüm vəzifə kimi qarşıya qoyur.

İranın ölkələrini ərazi bütövlüyü prinsipində çıxış etdiyini vurğulayan Prezident Həsən Ruhani ölkəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıdığını, beynəlxalq məsələlərdə dövlətlərin daxili işlərinə müdaxilə edilməsinin yolverilməzliyini vurğuladı. İran dövlətinin başçısı ölkələrimiz arasında təhlükəsizlik sahəsində də əməkdaşlığın əhəmiyyətini qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev əlaqələrimizin böyük tarixi olduğunu və möhkəm təməllər üzərində qurulduğunu bildirdi. Dövlətimizin başçısı İrana qarşı tətbiq olunan sanksiyaların ləğv edilməsi münasibətilə İran Prezidentini və xalqını təbrik etdi. Azərbaycanın və İranın mövqelərində bir çox məqamların üst-üstə düşdüyünü

qeyd edən Prezident İlham Əliyev regionda yaşanan gərginliyə baxmayaraq, hər iki ölkənin sabitlik nümunəsi olduğunu vurğuladı. Azərbaycan Prezidenti beynəlxalq və dövlətlərarası münasibətlərdə ədalətli yanaşmanın, sabitliyin, təhlükəsizliyin yaranmasının vacibliyini bildirdi, terrorizmə qarşı mübarizədə birgə əməkdaşlığın əhəmiyyətini xüsusi qeyd etdi.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında iqtisadi sahədə, o cümlədən enerji, sərmayə qoyuluşu, bank, ticarət, turizm, nəqliyyat, yüklərin daşınması, infrastruktur, mədəniyyət və digər sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafı üçün səylərin gücləndirilməsinin zəruriliyi qeyd olundu. Görüşdə Xəzərin dostluq və əməkdaşlıq dənizi olduğu vurğulandı. Həmçinin Azərbaycanın və İranın birlikdə digər ölkələrlə də əməkdaşlıq imkanları müzakirə olundu.

İslamofobiya meyillərinin artmasından narahatlığın ifadə olunduğu görüşdə belə halların qarşısının alınması ilə bağlı müzakirələr aparıldı.

Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarının bərpası başa çatdırılıb

“Vatikan radiosu”nun rus dilində olan saytında Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın Vatikanla səfərinə həsr edilmiş məqalə verilib.

“Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarının bərpası başa çatdırılıb” sərəlvhəli məqalədə qeyd edilir ki, yaxın vaxtlarda qapıları ictimaiyyətin üzünə açılmış məşhur Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarındakı freskalar əvvəlki möhtəşəm görkəminə qayıdıb. Bir neçə il davam edən kompleks bərpa işlərinin nəticələri fevralın 23-də Papanın Mədəniyyət Şurasının iqtisadi təqdimatında qeyd edilmişdir. Bu qədim şəhərlərin bərpası üçün xərcləri Azərbaycan Prezidentinin xanımı Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu öz üzərinə götürüb.

Məqalədə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın “Vatikan radiosu”na müsahibəsi yer alıb. Azərbaycanın birinci xanımı “Müsəlman ölkəsi olan Azərbaycandakı Fond xristian irsinin bərpası ilə bağlı işləri nə üçün maliyyələşdirir” sualına cavabında deyib: “Azərbaycan Avropa ilə Asiyanın, Şərqlə Qərbin qovuşduğu yerləşən ölkədir. Bu coğrafi mövqə ölkəmizi səciyyəli zəngin müxtəlifliyə təsir göstərib. Azərbaycanda məskunlaşan xalqlar arasında həmişə dostluq və qardaşlıq münasibətləri olub. Çoxsaylı dini konfessiyaların mövcud olması bizim böyük sərvətimizdir. O cümlədən Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarının bərpası Müqəddəs Taxt-Tacın və Azərbaycanın müstəqil layihəsinin tərkib hissəsidir. Bizim Fondumuz bu müştərək işi gələcəkdə davam etdirməyə həmişə hazır olacaq”.

Məqalədə daha sonra deyilir ki, Müqəddəs Taxt-Tac ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq geniş spektri əhatə edir. Vatikanın Mədəniyyət üzrə Pontifik Şurasının sədri kardinal Canfranko Ravazi bunla əlaqədar deyib: “Müştərək işlər əsasən Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarında, habelə Müqəddəs Sebastian katakombalarında cəmləşib. Heydər Əliyev Fondunun və xüsusən onun prezidentinin fəaliyyəti Vatikan Apostol Kitabxanasını da əhatə edib, orada saxlanılan Azərbaycan əlyazmalarının bir çoxu bərpa olunub, Vatikan muzeylərində isə Yupiterin əzəmətli heykəlinin bərpası üzrə işlər başlanıb. Bizim əməkdaşlığımızın daha bir aspekti mənim Azərbaycana çoxsaylı səfərlərimə aiddir. Orada mən müxtəlif dini icmalarla görüşmək imkanına malik olmuşam. Beləliklə, bu əməkdaşlıq çoxşaxəli bir şəbəkədir”.

Məqalədə izah edilir ki, İtaliyanın paytaxtında, Via Kazilina, 641 ünvanında yerləşən katakombalar möhtəşəm yeraltı rəsm qalereyasıdır. Roma katakombaları arasında uzunluğuna görə üçüncü yeri tutan bu katakombaların ümumi sahəsi 18 min kvadratmetrdən çoxdur. Erkən xristianlıq dövründən dünyada qalmış yeganə təsvirlərin yerləşdiyi “Ad duas Lauros” (“İki dəfnə ağacının yanında”) adlanan arxeoloji kompleksin ərazisində yaxın vaxtlarda aparılmış bərpa işləri bu misilsiz freskaların orijinal palitrasını görməyə imkan verir. Əsrlər boyu olduğu kimi, bu il - yubiley ili sayılan Müqəddəs Mərhəmət ilində də bu katakombalar üstünlük verilən ziyarətçilərdən biridir və onlar Müqəddəs Pietro və Marçellinionun din yolunda özlərini qurban verməsi ilə birbaşa bağlıdır.

Heydər Əliyev Fondu bu işləri 2012-ci ildə imzalanmış sənəd uyğun olaraq maliyyələşdirib. Bu razılaşma müştərək metodlardan istifadə edilməklə görkəmli abidələrin bərpasına başlamağa imkan verib.

Müqəddəs Taxt-Tac ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq başqa mühüm layihələrdə çərçivəsində də davam etdiriləcək. Məsələn, fevralın 23-də qədim Alliya yolu üzərində divarların xaricində yerləşən monumental Müqəddəs Sebastian kompleksindəki əsərlərin bərpası haqqında sənəd imzalanıb. Bu sənəddə başqa məqamlarla yanaşı, qədim sənədlərin müstəsna kolleksiyasının bərpası da nəzərdə tutulub.

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi

Baş redaktor: Yaşar Əliyev

İcraçı direktor: Bəhlul Seyfəddinoğlu

Redaksiya heyəti:

Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə,

Narınqül Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı

Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.

Tiraj: 1250.

Sifariş: 610

Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.

Telefon: 595 16 05.

E-mail: aydinyol.az@gmail.com

Qəzet Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.

Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

“Xocalıya Ədalət” Beynəlxalq Kampaniyasının yeni internet səhifəsi istifadəyə verildi

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə Xocalı soyqırımı həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması məqsədilə 2008-ci ildə təsis edilən “Xocalıya Ədalət” Beynəlxalq Kampaniyasının yeni internet səhifəsi istifadəyə verilib.

Yeni səhifə bir çox fərqli xüsusiyyətləri ilə yanaşı, həm də Xocalı soyqırımı ilə bağlı hərtərəfli resurs mənbəyi rolunu oynayır. Belə ki, internet səhifəsində Xocalı şəhərinin işğaldan əvvəlki vəziyyəti, onun coğrafiyası, tarixi, iqtisadiyyatı və demografik vəziyyəti barədə ətraflı məlumat toplanıb. Xocalı ilə bağlı saytda yerləşdirilmiş tarixi faktlar ermənilərin bu əraziyə olan iddialarının əsassız olduğunu bir daha sübut edir.

Bundan başqa saytda Xocalı soyqırımından sonra qırğın törədilən ərazidə yerli və xarici müxbirlər tərəfindən çəkilmiş foto və video materiallar, şahid ifadələri, sənədi filmlər, Xocalı hadisələri ilə bağlı 1992-ci ildə beynəlxalq mətbuatda dərc edilmiş məqalələr, xarici müəlliflərə məxsus araşdırmalar, tarixi sənədlər və s. materiallar təqdim olunur. İnternet səhifəsində, həmçinin “Xocalıya Ədalət” Beynəlxalq Kampaniyası

tərəfindən Xocalı hadisələri ilə bağlı hazırlanmış xüsusi təqdimat da (“PowerPoint” formatında) yerləşdirilib. Bu təqdimatdan istifadə etməklə istənilən şəxs təhsil aldığı təhsil müəssisəsi və ya fəaliyyət göstərirdiyi kollektivdə Xocalı soyqırımı həqiqətlərini çatdırıb bilər.

Xocalı soyqırımına dair mühüm məlumatların toplandıqca geniş resurs mənbəyi olan internet səhifəsi ictimaiyyətə Beynəlxalq Kampaniyanın fəaliyyətində yaxından iştirak etmək imkanı yaradan interaktiv platformadır. Saytda Kampaniyada iştirakın müxtəlif üsulları barədə geniş məlumat verilir.

“Xocalıya Ədalət” Beynəlxalq Kampaniyası hər kəsi internet səhifəsində təklif olunan üsul və vasitələrində, həmçinin Kampaniyanın digər onlayn resurslarından (www.facebook.com/JFKCampaign, instagram/justiceforkhojaly) istifadə etməklə Xocalı soyqırımı barədə maarifləndirmə işinə töhfə verməyə çağırır!

“Xocalıya Ədalət” Beynəlxalq Kampaniyası www.justiceforkhojaly.org səhifəsinə öz internet səhifələrində keçid (banner) yerləşdirmək niyyətində olan təşkilatlar/qurumlardan Kampaniya ilə (info@justiceforkhojalycampaign.org, 4976316) əlaqə saxlamalarını xahiş edir.

Bildirildi ki, artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndə yer almış yüzlərlə yazılış səhv, qəliz ərəb, fars və rus sözlərinin, mənası və mənəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkilçilərin və hallandırmaların artırılması, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lüğətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir.

Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lüğəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırır, oxucuların, dil və lüğət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik.

"Aydın yol"

(Əvvəli ötən sayımızda)

"Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lüğətinin tərfi: "Orfoqrafiya lüğəti – sözlərin düzgün yazılışını bildirən, izahlı lüğətdən fərqli olaraq, yalnız yazılış qaydasını müəyyən edən dil vəsaitidir"

Söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Mənşəyi və mənası anlaşılmayan sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları	Yazılış səhv sözlər	Terminlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars, rus və digər əcnəbi sözlər
alçaqhündürlüklü alıq-dalğa alın-əng alışıb-verişmə alqılı-satqılı alqı-satqılı alqısız-satqısız allahaxtaran allahaxtarıcı allahaxtarıcılıq allaharayıclıq allahqurucu allahquruculuq allaharayıcı allahınidanma allahvergili al-şallı al-şalsız altükünç altüstüz alveollu-borulu amfibol-asbest amplitud-tezlik anadanögeylik anarxist-sindikalist and-qəsəm aparatproqram aparatstudiya arabir-arabir aram-qərar arvadüzülük atçapar at-mal atom-güc at-öküzlü at-öküzsüz avara-yüngül aviabenzinli aviabenzinsiz aviabiletli aviabiletsiz aviabirləşmə aviacihazqayıрма aviamühərrikkayıрма avianəqliyyatçı avtobenzindoldurucu avtobus-laboratoriya avtokod-proqram avtotoma-surətçıxarma avtoverici avtozavodçu ayaqqabısilmə ayaqyalın-ayaqyalın ayırdolan ayırdolma aynabədənli	aqrari alabaşlı alabaşlıq alabaşlılıq alacaqlı alafirəngi alaflamaq alafsatana alafsızlıq alaqanlı alaqanlılıq alaqçin alaqdərən alaqurt alalatma alalatmaq alalı alanqu alca alçaqgövdə alçaqlandırma alçaqlandırmaq alçaqlanma alçaqlanmaq alçaqlaşdırma alçaqlaşdırmaq alçaqlatma alçaqsəqfli alət-əməliyyat alxımlı alxımsız alı alıq-alıq alış-verişçi alitirləmə alkoqolçu allaflıq alpari alsız alsız-riyasız altmışsentnerçi altüstgetmə alunitçi alunitləşmə alunitləşmək alüminçi alüminiumçu amadəlik amalqamalaşdırılmaq amalqamalaşdırma amalqamalaşmaq amaralaz aminləşdirmə aminləşdirmək amitov anacıq	aqloaparət aqnostiklik aqreqatlaşmaq aqrobaza aqrobotanik aqrobotanika aqrobotaniki aqrodərnək aqroekologiya aqroekoloji aqroekosistem aqrofizika aqrofiziki aqrofon aqrogeobotanika aqroiqlim aqrokabinet aqrokimyəvi aqrokurs aqroqayda aqromaksimum aqromeliyativ aqromeşə aqrometeoxidmət aqrometeopost aqroməktəb aqroməntəqə aqrominimum aqronəzarət aqrorayon aqrosahə aqrosənologiya aqrosənaye aqrostologiya aqroşəhər aqroşəhərcik aqroticarət aqrozootexniki ala-babatlıq ala-bəzəklik ala-bulalıq alacalandırmaq alaçığılı alaçığısız alaçığılıq alaçığılı albalılı alçalı alçaldırma alçaldırmaq alçasız aldırılmaq alebastrlı alebastrsız alıqlanma alıqlanmaq alıqlatma	alaçıqquran alaqədən alçaqboyulu alçaqdabanlı alçaqgövdəli alçaqxislətli alçaqtavanlı alçaqtemperaturlu alçaqtezlikli alçaqtəpəli alçaqtəpəlik alçaqtəzyiqli alçaqvoltlu alıtəhsilli allatma allatmaq alovgözlü altbölmə altıyaqlı altıqanad altımisra altın-gümüş altışpindelli altıtəxtəli altıtarlılı altmışyaşlı altsistem altüstolma alyanaqlı ambulator-poliklinika anadandəğmə anaşacı anemometrlik anqlosaksonlu apadrid (-lər) aparıcılıqetmə aparıcıolma apartmaq arahəkimi arahəkimliyi araqat araqatlı araqatsız araqnanə arasıkəsilmədən arfaçalan arxqazan arvasuyu arşınmalalan arvadxasiyyətlili arvadsifətli arzumanküftəsi arzuayətmə asılıqalma aslanürəkli asmakotan asmakotanlı	aqlomerasiya aqlomerat aqloparit aqloritmləşdirmə aqlyütinasiya aqlyütinativ aqlyütinativ-flektiv aqnostogen aqnoziya aqogika aqramatik aqramatizm aqranulositlər aqranulositöz aqراسiya aqrobakteriologiya aqrobakterioloji aqrobakterioloq aqrofurool aqroticarət alaliya alanin albedo albixtol albit albitofir alfametr alfa-radiometr alfa-spektr alfa-spektrometr algezimetr alienasiya alimentasiya alizarin alkalimetriya alkan alkid alkoqolimetriya alqol alqoritmik alqoritmləşdirmə allantois alleqretto alleopatik allerqologiya alloantigen alloantigenli allogenotip alloxonigen alloxtan allometomorfizm allometriya allomorflı allomorflu allonj allopatiya allopatriya	alabitraq alabitraqlıq ambıl anarı andıraqlama anqutboğaz araqxana araqlama araqlamaq arıq-aşqal arıq-cırıq armudağız artıq-urtuq arvadqululuq arvadoğlu asfaltsifət	alışan allaf allafbazar anən anən-fəanən ariz arizə arzumənd asar aşüftə aşüftəhal atəşbar atəşkədə ati atillik avtojir avtokoloniya azadiyyət

(Davamı gələn sayımızda)

İŞLƏK
ORFOQRAFIYA
LÜĞƏTİ

«Kitabsız ev pəncərəsiz otaq kimidir» - Minskə keçirilən XIII Beynəlxalq kitab sərgi-yarmarkasının pavilyonlarından birinin üzərindəki bu yazı bu cür möhtəşəm forumların devizi sayıla bilər. Doğrudan da, Belarusun «BelEkspo» Milli sərgi mərkəzi özünün zəngin pavilyonları, özünəməxsus dizaynı ilə çoxotaqlı, geniş, qotik üslubda işlənmiş işıqlı evi xatırladı.

Belarus Respublikası İnformasiya Nazirliyinin və Minsk şəhər İcraiyyə Komitəsinin birgə təşkil etdiyi ənənəvi kitab sərgisi digər anoloji beynəlxalq tədbirlərlə müqayisədə o qədər də böyük deyil. Lakin iştirakçıların coğrafiyası, stendlərin zənginliyi, ziyarətçilərin sayı etibarilə bu forum, ən sanballı beynəlxalq mədəni tədbirlərdən biri sayılır. Belarus telekanallarının verdiyi xəbəərə görə, elə ilk gündəcə sərgiyə on mindən çox insan gəlmişdi...

Qeyd edək ki, sərgi çərçivəsində 200-dən çox müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdu. Sərgidə Almaniya, Fransa, Böyük Britaniya, ABŞ, Ukrayna və digər postsovet ölkələrindən olmaqla, 30-dan çox ölkə iştirak edirdi.

Şübhəsiz, Minsk kitab sərgisinin ən zəngin pavilyonları belarusa məxsus idi. Bu da səbəbsiz deyil – Belarus Kitabxanalar Assosiasiyası, Milli Kitab Palatası, Belarus Milli Kitabxanası, ayrı-ayrı tanınmış nəşriyyat evlərinin stendləri sanki yarıya girmişdilər. Stendlərdə nümayiş etdirilən kitablardan duz-çörək şəklində hazırlanmış Fransisk Skorina İncili, «Belarus mədəniyyəti» altıcildlik ensiklopediyası xüsusi maraq doğurmuşdu. Bundan başqa, istənilən ziyarətçi buradakı milli belarus geyimlərindən birini öz əyninə ölçə, rəqs ifa eləyə bilərdi.

Fransa stendini ziyarət edənlər tanınmış müəlliflərin avtoqrafı ilə kitab əldə etmək imkanına malik idi.

ABŞ stendinin qarşısında prezident Barak Obamanın kartondan hazırlanmış böyük fiquru qoyulmuşdu. Burada eksklüziv viktorinalar keçirilir, qaliblər ingilis dilində kitablarla, hətta ayadlarla təltif olunurdu. «Barak Obama» ilə şəkil çəkdirmək istəyənlər isə növbəyə düzülüşdü...

Sərgidə klassiklərin əsərlərindən tutmuş dünya bestsellerlərinə qədər, bütün kitablardan əldə etmək olardı.

Sərgi pavilyonlarında müxtəlif ölkə təmsilçilərinin yeni kitab projeləri təqdim olunur, tanınmış xarici müəlliflərlə görüşlər, eksklüziv toplantılar keçirilir, göz önündəcə yeni tanışlıqlar yaranır, əlaqələr qurulurdu. Belarusda «2016-cı il - Mədəniyyət ili» elan olunduğu üçün təşkilatçılar zəngin fəaliyyət proqramı işləyib hazırlamışdılar: Belarusda kitab çapının 500 illiyi, Çernobil faciəsinin 30 illiyi, MDB-nin 25 illiyi, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 70 illiyi, klassiklərin yubileyləri – forumun əsas mövzuları seçilmişdi.

Minsk kitab sərgisində Tərcümə Mərkəzinin fəaliyyəti təqdim olunub

Fevralın 11-də Belarusun İnformasiya nazirliyi, Belarus Yazıçılar Birliyi və «Zvyazda» nəşriyyat evinin təşkilatçılığı və Belarus Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin dəstəyi ilə keçirilən «Yazıçı və zaman» yazıçılar simpoziumuna dəvət aldığımız «Zvyazda» Dövlət redaksiya-nəşriyyat evinin direktoru və baş redaktoru, yeri gəlmişkən, Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin bilicisi və təəssübkeşi Aleksandr Karlyukeviçin (onun haqqında ayrıca danışacağıq) moderatorluğu ilə keçirilən tədbirdə ölkənin informasiya naziri xanım Liliya Ananiç də iştirak edirdi. Toplantıda ABŞ, Rusiya, İsrail, Türkiyə, Çin və digər zəngin ədəbi ənənələri olan ölkələrin təmsilçiləri ilə birgə bizim çıxışımız da nəzərdə tutulmuşdu. Qeyd edim ki, hər ölkədən bir nəfərə söz verildiyi halda, Azərbaycanın hər iki təmsilçisi növbəylə tribunaya dəvət olundu. A.Karlyukeviç Azərbaycan Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin fəaliyyəti haqqında iştirakçılara ayrıca məlumat verdi.

Simpoziumda çıxışların əksəriyyəti verilmiş mövzu ətrafında improvizəni xatırladırdı. Məruzələrdə beynəlxalq terrorizmdən tutmuş oxucu qıtlığına qədər, bütün mövzulara toxunuldu. Ermənistan sərginin fəxri qonağı olduğu halda bu ölkənin Yazıçılar Birliyinin sədri Melitonyanın çıxışı cəmi 1-2 dəqiqə çəkdi. Rus dilində güc-bəla ilə danışan Melitonyan ədəbi əlaqələrin inkişafı ilə bağlı bir-iki ümumi fikir səsləndirməklə kifayətləndi. Təvazökarlıqdan uzaq olsa da, deməliyəm ki, Azərbaycan təmsilçilərinin məruzəsi toplantıda ən rezonanslı çıxışlardan oldu. Bunu toplantıdan sonra Tərcümə Mərkəzinin aparat rəhbəri Yaşar Əliyevə yaxınlaşıb, təbrik edənlərin sayı da sübut edirdi. Həmin toplantıda iştirak edənlərin əksəriyyəti ertəsi gün Tərcümə Mərkəzinin təqdimat mərasiminə də qatıldılar...

Azərbaycan-Belarus ədəbi əlaqələr mövzusunda təşkil olunmuş tədbir çərçivəsində Tərcümə Mərkəzinin təqdimat mərasimi

pavilyonda quraşdırılmış böyük monitora Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin fəaliyyətini əks etdirən videoçarx nümayiş etdirildi. Tərcümə Mərkəzinin əməkdaşları olaraq ziyarətçilərin çoxsaylı suallarını cavablandırdıq. Belarusdakı Azərbaycan Mədəniyyət mərkəzinin rəhbəri Salatın Ömərovanın hazırladığı ədəbi-bədii kompozisiya alqışlarla qarşılandı. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan-Belarus ədəbi-mədəni əlaqələrinin genişlənməsi və dərinləşməsi ilə bağlı Salatın xanımın Minskə gördüyü işlərdən hamının ağızdolusu söhbət açdığına şahidi olduq. Belarus tələbələr Süzanna Ağayeva və Olesya Kosoykinanın Azərbaycan dilində zövqlə səsləndirdikləri şeir parçalarını heyranlıqla dinlə-

dik. Azərbaycan icmaları konqresinin sədri, məşhur idmançı Natiq Bağirovun dərin məzmunlu nitqi, Belarusun tanınmış şairi Tatyana Sivetsin çıxışı – o özünün «Bakı» poemından parçaları oxudu – xüsusi rəğbətlə qarşılandı.

Tərcümə Mərkəzinin uğurlu təqdimat mərasiminin keçirilməsində əməyi olan hər kəsə, xüsusilə də, Belarusun nüfuzlu yazıçısı Aleksandr Nikolayeviç Karlyukeviçə təşəkkürümüzü bildiririk.

Sərgi günlərində müxtəlif ölkələrdən gəlmiş naşirlər, qələm adamları, jurnalistlər və ictimai xadimlərlə çoxsaylı görüşlərdə tərcümə məsələləri, ədəbi əlaqələrin inkişafı ilə bağlı fikir mübadiləsi apardıq. Azərbaycanda tərcümə işinin dövlət səviyyəsində dəstəklənməsi, Tərcümə Mərkəzinin səmərəli fəaliyyəti ilə bağlı keyfiyyətli xos sözlər eşitdik. İnanırıq ki, Minskə keçirilən Beynəlxalq kitab sərgisindəki fəaliyyətimiz Tərcümə Mərkəzinin xarici əlaqələrinin möhkəmlənməsi, yeni əməkdaşlıqların yaranması və inkişafı ilə bağlı aparılan işlərə layiqli töhfə olacaq.

Etimad MURADOV
Minsk-Bakı 10-14 fevral

○ 1909-cu ilin yanvarı. 55 yaşlı kişi tapançasını çıxararaq atəş açır... Bu intihar hadisəsi haqqında arxiv sənədlərində belə bir qeyd var:

"Rəşid bəy malkulyanın (melanxoliyanın) "qələbə"sindən sonra məyusluqla özünü tapança ilə qətl elədi. Oğlu Fətəli bu günlərdə gələsindir".

Bu kişi övladına babasının adını qoyduğu Mirzə Fətəli Axundzadənin oğlu idi. Azərbaycanı modern çağa aparan ilk mütəfəkkirin oğlu acılara dayana bilməyib intihar etmişdi. Nədən?

Rəşid Axundov 1854-cü ildə Tiflisdə doğulub, 1863-cü ildə Tiflis gimnaziyasına daxil olub və 1872-ci ildə oranı bitirib, fransız, rus, ərəb, fars dillərini öyrənib, 18 yaşında ikən atası üçün Mirzə Melkum xanın göndərdiyi "Şarl Mismerin Ali paşaya məktubu" əsərini fransızcadan rusçaya tərcümə edib.

Amma atasından fərqli olaraq o, mühəndis olmaq, bunun üçün isə Avropada təhsil almaq istəyirdi. 1874-cü ildə Brüsselə yollanır. Təhsil illərində Avropanın mədəni mühiti ilə tanış olur, ailəsi ilə məktublaşaraq özünün durumu haqqında bilgi verir, həmçinin yeniliklərlə tanış olur. Həyat sakit axarı ilə gedərkən həm Rəşid üçün, həm də Azərbaycan üçün faciəli bir hadisə baş verir... Mirzə Fətəli Axundzadə vəfat edir.

Atasının ölümündən sarsılan, həmçinin xəstələnən Rəşid tezliklə maddi sıxıntılarla üzləşir. Məcbur qalıb 1882-ci ildə təhsilini tamamlamadan Tiflisə dönür. Daha sonra isə Peterburqa yollanır. Dayısı Mirzə Mustafanın dəstəyi ilə burada təhsilini davam etdirir. Təhsilini bitirdikdən sonra yol mühəndisi diplomu ilə Tiflisə qayıdır və Qafqaz Dairəsi Yollar İdarəsində işə başlayır...

M.F.Axundzadəyə aid arxivdə oğlu Rəşidin ona və digər ailə üzvlərinə yazdığı məktublar saxlanılır. Brüsselə, Rəşidə yazılan məktublardan isə yalnız bir-iki-si qalıb. Məktublardan məlum olur ki, Rəşid Axundovun Brüssel həyatı heç də uğurlu olmur. Belə ki, hələ atasının sağlığında gənc tələbə maddi sıxıntılar keçirib. Məktubların əsas mövzusunun bankla pul göndərilməsi tələbi, onunla birlikdə qalan Nəcəfin xəstəliyi və digər şikayətlər təşkil edib. Hətta məktublardan birində Rəşid rus pulu ilə frankın kursu barədə də ətraflı izahat verir, ona göndərilən puldan kommersiya bankının neçə faiz tutduğunu ən xırda detallarına qədər yazırdı. Belə çətinliklərin olmasına rəğmən, o, imtahanlarını uğurla başa vurur:

"Beləliklə, mən indi Politexnik Məktəbin tələbələrini sırasına, birinci kursa qəbul olunmuşam. Kurslar (dərslər) 13/1 oktyabrda başlanacaq".

Rəşid burada təhsil almaqla bərabər, atasının əsərlərini də çevirməyə başlayır. Bir məktubunda yazırdı:

"Mən "Müsyö Jordan"ı tərcümə etməyə başlamışam, amma vaxtım o qədər azdır ki...indiyədək cəmi iki "məclis"i tərcümə edə bilmmişəm".

Növbəti məktubunda Rəşid əsərin bəyənildiyini, lakin tamaşaya qoyulmaq üçün uyğun olmadığını, kitabça şəkildə çap ediləcəyinə söz verdiklərini yazır. Fransız ədibi Qastino Rəşidə bu barədə deyir: "Əgər tamaşaçılar ədəbiyyatdan ... baş çıxaran olsaydılar, bu pyesi oynamaq olardı, amma, təəssüf ki, bu belə deyil. O qədər elə pyes var ki, heç Sizin atanızın pyeslərinin dörrdə birinə də dəyməz, onlar ədəbiyyat baxımından tamamilə boş şeydir, amma tamaşaçıların xoşuna gəlir,

Mirzə Fətəli Axundzadənin intihar etmiş oğlu

çünki onları hər cür (bəzən hətta, sadəcə, axmaq) səhnələr, dekorasiyalar, zarafatlar və s. əyləndirir. Elə bu səbəbdən nə burada, nə də Parisdə heç bir direktor bu komediyanı öz teatrının səhnəsinə daxil etməyə razı olmayacaq – çünki onların hamısı spekulasiya ilə məşğuldur, pyes tamaşaçıların əksəriyyətinin xoşuna gəlmədiyini üçün isə onun bundan heç bir (pul baxımından) gəliri olmayacaq".

Amma növbəti məktubda kitab çapının da baş tutmadığını yazır: "Komediyamız haqqında cənab Qastinonun dediklərinin hamısını artıq Sizə yazmışam. Bu gün əlavə olaraq bildirirəm ki, kitab nəşri də ziyana düşməkdən qorxduğum üçün bu pyesi çap etməkdən çəkinir. Cəhənnəm olsun!"

Ümumiyyətlə, Rəşid Axundovu Azərbaycanın ilk tərcüməçilərindən hesab etmək olar. O, atasının əsərlərini fransız dilinə tərcümə etməklə yanaşı, fransız ədəbiyyatından da nümunələri dilimizə çevirib. Məsələn, fransız yazıçısı Alfred dö Breanın "Balaca parislinin macəraları" romanını Azərbaycan dilinə tərcümə edib. Bu romanı, hətta səhvən Axundzadənin əsəri kimi çap edilmişdi.

Rəşid universitetdən diplomla qayıtmaq üçün bütün çətinliklərə dözür, bəzən ona göndərilən pullar gec çatır, məktublarda bu narahatlıq tez-tez dilə gətirilir. Bəzən isə Tiflisdən gələn acı xəbərlər onu üzür. Amma o, fikrində qətidir: "Hətta burada 5 ildən artıq da qalmalı olsam, mühəndislik diplomu almadan Rusiyaya qayıtmayacağam. Bu, mənim qəti qərarımdır".

Maddi sıxıntılar isə ondan əl çəkmiirdi. Pulun gec çatması Rəşidi hədsiz həyəcanlandırır, heç vaxt borc almadığı təqdirdə özünə yaraşdırmadığı bu addımı atmağa məcbur olur:

Rus-türk müharibəsinin başlaması isə rus pulunun dəyərdən düşməsinə səbəb olur, bu isə frankla münasibətdə Rəşidə əlavə əziyyət verir. Müharibə onu həm də siyasi nəticəsinə görə qayğılandırır:

"Açıgını deyim, bu iki dövlət arasında baş verən müharibə, necə nəticələ-nəcəyəndən asılı olmayaraq, təəssüf doğurur; əlbəttə, Rusiyanın qalib gələcəyi ehtimalı daha böyükdür, yaxşı, olsun, ancaq digər tərəfdən, Türkiyə üçün böyük həqarət olacaq, bu isə bütün qafqazlılar üçün pisdir. Siyasət haqqında danışmaq istəmirəm, amma bir az fikirləşəndə – Siz özünüz də bilirsiniz ki, qafqazlılar üçün bunun axırı yaxşı qurtarmayacaq".

Axundzadə oğlunun təhsilini başa vurmamasını çox istəyirdi. Yeganə oğlunun Avropa təhsilli bir mütəxəssis kimi yetişməsi həm Rəşidə, həm də özünə çox faydalı olacaqdı. Şübhəsiz, Rəşid bu təhsilə görə yaxşı iş qazanacaqdı, həm də artıq Avropada ədəbi və elmi dairələrdə əlaqələr yaratdığına görə, atasının əlifba islahatı ilə bağlı görüşlərini və komediyalarını çap etdirə biləcəkdə. Təəssüf ki, məktublardan da göründüyü kimi, Axundzadənin əlifba islahatı avropalıların diqqətini çəkmir, komediyaları isə səhnəyə qoyulmur, çap olunmurdu.

Axundzadə oğlunun xərclərini cüzi olan məşinə rəğmən, qarşılaşmağa çalışmışdı. Hətta son vaxtlar qocalığını və qəfil ölə biləcəyini də göz altına alaraq, özündən sonrakı dönəmi də hesaba almışdı. Ömür-gün yoldaşı Tubu xanımın hökumətə yazdığı ərizədə bu barədə deyilir: "Mərhumun ölümü ilə onun bütün gəlir mənbələri kəsilib, məşinin yarısı qədər olan cüzi təqaüdü də indiyədək mənim adıma keçirilməyib.

"Belə şərait məni (istəyimin əksinə olaraq, yəni əlacsızlıqdan) ev yiyəsinə müraciət etməyə və ondan bir neçə frank borc almağa məcbur etdi. Mənim bir qəpik də pulum qalmamışdı (Siz təsəvvür edə bilməzsəniz ki, mənim kimi adi, bəyaz-əsməri sifətli adam ondan bu borcu istəyəndə necə qıpqırmızı qızardı)".

Halbuki, qocalığında o, daim özünün uzunmüddətli, yarım əsrə yaxın olan qulluğuna güvənib, mənə toxtaqlıq verirdi ki, ölüm-itim olarsa, onun qayğıkeş rəisləri xidmətlərini layiqincə qiymətləndirəcək, oğlunun təhsilini başa vürməsinə, uzun illərin zəhmətindən sonra onun və valideyninin arzusunda olduqları məqsədə çatmasına imkan yaradacaqlar".

Rəşid atasının dünyagörüşündən fərqli olaraq, dinə bağlı insan idi. Axundzadə Mirzə Yusif xana yazdığı məktubunda oğlunun vaxtılı-vaxtında namazında, orucunda olduğunu bildirirdi. Amma Rəşid yazdığı məktublarda etiraf edirdi ki, o, xaraktercə adama-yovuşmaz, qaradınməzdir, bu xarakteri onu tez-tez, hətta əyləncələrdə də da-rıxdırır.

Onun bu melanxolik təbiəti Brüssel uğursuzluğundan sonra Peterburqda oxumağa başlayarkən daha qabarıq üzə çıxır. Əgər biz Brüsseldə daim oxumaq, öyrənmək istəyən ehtiraslı bir gənci görürüksə, dayısının Peterburqa, ona yazdığı məktublarda isə psixoloji cəhətdən təbəddülatlar içində olan, etinasız bir şəxslə qarşılaşırıq. Məktublarda dayısı ona dəfələrlə iradını bildirir. Bununla yanaşı, o, Peterburqdakı ziyalı mühitlə də tanış olur, rus yazıçısı İ.Turgenevin dəfn mərasimində iştirak edir.

1899-cu ildə Rəşid bəy Axundov Mirzə Şərif Mirzəyevlə birlikdə "Puşkinin ölümünə Şərq poeması"nı əlavə qeydlə "Kavkaz" qəzetində nəşr etdirir. Həmçinin, Tiflisdəki Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin işində fəal iştirak edir.

Bu müddətdə o, Şuşanın məşhur bəylərindən Cahangir ağanın bacısı Mələkcahanla evlənir. Bu evlilikdən oğlu Fətəli dünyaya gəlir. Lakin ailə həyatı tezliklə uğursuzluğa düşür. Belə ki, arxivdə saxlanılan bir məktubda Mələkcahan ona yazırdı:

"Allah səbəbin və bəisin evini künləyəkün eləsin. Mən fəqir hara, Tiflis hara, qəriblik hara...Dost-aşna içində başaşağı olmuşuq...Axırı sənin dərdindən naxoş oldum. Səhərdən axşama məni qoydun bir otağın içində, özün kitaba məşğul oldun, bilmədin mən fəqir, harda qalmışam. Fikrini verdin al-qəbraya, gecələr ayrı yatdın, gündüzlər kitabla məşğul oldun...Yanına gələndə deyirdin ki, o yana get məndən. Sənə gəlmişdim, indi təvəqqe edirəm, yaxşı yat və yaxşı gəz və gül və kitab oxu, nə bilirsən, otur et..."

Mələkcahanın yazdığı digər məktublarda da bu kimi fikirlər yer alır. Nəhayət, onlar birdəfəlik ayrılırlar və bu hadisə Rəşidin melanxolik təbiətini daha da gücləndirir.

...Və beləcə, təbiətində olan qaradınməzlik, uğursuz Brüssel həyatı, atasının ölümü, baş tutmayan ailə və qulluq karyerası, səhhətində yaranan problemlər Rəşid Axundovun tapançaya əl atmasına səbəb olur.

Mikayıl Rəfili "M. F. Axundov" adlı əsərində yazır: "Rəşidin həyatı faciəli olmuşdur. Vətənə dönəndən sonra o, uzun müddət iş tapa bilməmiş, Rusiyanı gəzməmişdir. Fransız sosialistləri ilə əlaqədə şübhəli bilinərək polis nəzarəti altında yaşamış, doğma xalqından və ictimai mübarizədən ayrı düşmüş, ideya çıxılmazlığından və çar polisinin onu sıxışdırıb saldığı həyat burulğanından nicat tapmayaraq öz həyatını intiharla bitirmişdir".

...Bu ucsuz-bucaqsız səhra sanki heç vaxt bitməyəcək. Adama elə gəlir ki, dəvə karvanı gecənin kimsəsizliyində bir addım da irəliləmir, sadəcə, sonsuzluğun girdabına düşüb yerində ayaq döyür, ya da qrammofon valı kimi hey dövrə vurur. Bax, bu tərəni də aşsaq, bəlkə bir ləpir tapıb harasa yetişmək olar. Amma səhrada nə gecənin, nə də gündüzün hansısa bir fərqi var, üfüqdəki mənzərələr dəyişmir ki, dəyişmir. Eşidilən bircə dəvələrin hənirtisi, zınqırovların cingiltisidir ki, o da hərdən küləyin uğultusuna qarışıb yox olur. Dünyanın bu qarışıq vaxtında səhrada bir ins-cins görməyə gümanımı var? Bu cəhənnəmin ortasında cığır nə gəzir? Hansı bədbəxt yaxşı həyatdan qaçıb ölüm girdabına bənzəyən susuz səhrada yolçu olar? Qumsallığın gündüzü dəhşətdir, gecəsi də ondan betər. Yay gecəsi soyuq, adamın lap iliyinə işləyir. Nə qəlbin qızır, nə də canın isinir...

1933-cü ilin iyun ayıdır və Almas İldırım üçün Türkmənistanın bu ölüm saçan səhrasından, bir də yolçusu olduğu bu karvandan savayı, təhlükəsiz yer yoxdur dünyada. Cəhənnəm və cənnət. Almas bunların fərqi bütünü varlığı ilə duyur. Hamının cənnət saydığı Aşqabadda sürgünlük həyatı yaşamaq anbaan cəhənnəm əzabına çevrilmişdi. Rahat nəfəs ala bilmirdi orada Almas. Qoyurdular, bolşeviklər aman vermirdi.

Direktor olduğu məktəbdə aramsız yoxlamalar, evdə, küçədə təqiblər. Azərbaycan SSR Baş Siyasi İdarəsi (QPU) şairin hər addımından xəbərdar idi. Hətta Aşqabada xüsusi agent də göndərmişdilər. Bu adam özünü şair Əkbər Ruhi kimi təqdim etmişdi. Amma Almas onunla söhbətin ilk dəqiqələrindən anlamışdı ki, bu şəxsin şeirlə, ədəbiyyatla heç bir əlaqəsi yoxdur, "şair" savadsızın və hiyləgərin biri idi. Tezliklə Əkbərin əsas missiyası da üzə çıxdı: Almasdan "donos" yazmaq, yerli mətbuatda məqalələr dərc etdirərək onu türkmənlərin və bu respublikadakı azərbaycanlıların gözündə ləkələmək.

Bir neçə gün öncə Əkbərlər aralarında ciddi mübahisə olmuşdu.

- Siz bizim ideologiyaya zidd gedirsiniz, gənclər arasında pantürkist ideyaları yayırsınız. Şeirlərinizdə rejimə meydan oxuyursunuz. Bolşeviklərə nifrətiniz aşkar duyulur. Sizin kimiləri...

- Mən azadlıq ideyalarının carçısıyam və son damla qanıma kimi məsləkəmə sadıq qalacağam. Şeirlərim də varlığını, ideyalarını əks etdirir. Məmləkətimin azadlığı uğrunda mücadilədən əsla vaz keçməyərəm. Nə sizə, nə də sizin yirtici bolşeviklərə qul olmayacağam.

- Bu sözlərə görə sizi dar ağacından asmaq da azdır!

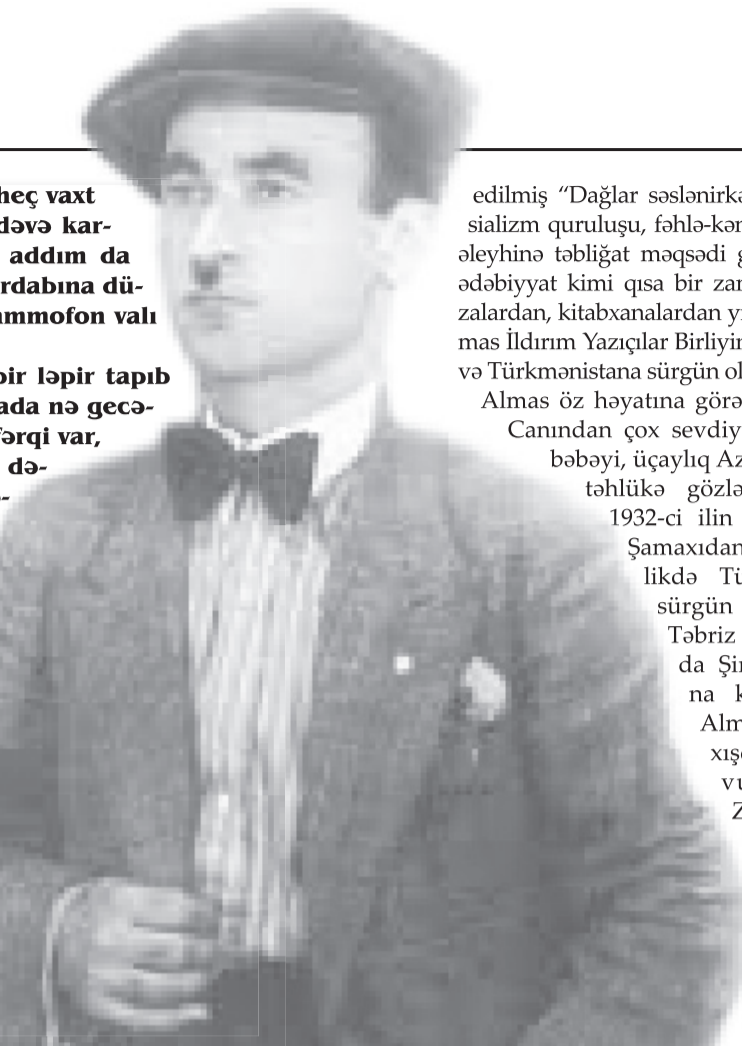
Bu, Almas üçün ciddi siqnal idi. "Deməli, həbsimə tam hazırlıq gedir. Məni də, ailəmi də məhv eləmək istəyirlər". Özünə görə qorxmurdu. Almas, ümumiyyətlə, qorxaq adam deyildi. Neçə il idi ki, sürgünlük həyatı yaşayırdı. Artıq belə hədələrə öyrəşmişdi. Aşqabad-dan əvvəl də həyatı keşməkeşli keçmişdi; amansız təqiblərə məruz qalan şair Azərbaycan Proletar Yazıçıları Cəmiyyə-tindən xaric olunaraq əvvəlcə Dağıs-tana sürgünə göndərilmişdi.

Zirvanda oynayan rüzgarlar acı,

İllərlə görünməz başının tacı,

Anlat ki, dərdinin nədir ilacı,

Nədir bu dumandan tüllər, a dağlar?

edilmiş "Dağlar səslənir" kitabı so-sializm quruluşu, fəhlə-kəndli hökuməti əleyhinə təbliğat məqsədi güdən ziyanlı ədəbiyyat kimi qısa bir zamanda mağazalardan, kitabxanalardan yığışdırdı. Almas İldırım Yazıçılar Birliyindən qovuldu və Türkmənistanə sürgün olundu.

Almas öz həyatına görə qorxmurdu.

Canından çox sevdiyi Zivəri, göz bəbəyi, üçaylıq Azəri də böyük təhlükə gözləyirdi. Zivər

1932-ci ilin əvvəllərində

Şamaxıdan ailəsi ilə bir-

likdə Türkmənistanə

sürgün olunmuşdu.

Təbriz əsilli olsalar

da Şirvan mahalına

köçmüşdülər.

Almas ilk baxışdan bu qıza

vurulmuşdu.

Zivər də ona

könül vermişdi.

Sonra ilk körpələri

Azər d u n y a y a

gəldi...

O, sevimli Zivərinin,

məsum Azərinin

bolşeviklərin əlində

cəza alətinə çevrilməsinə

yol verə bilməzdi.

Ona görə də, gecə

ikən kimsədən

xəbərsiz Aşqabaddan

təcir karvanı ilə

İrana qaçmağı,

oradan da Türkiyəyə

sığınmağı qərara aldı.

"Qürbətdə günəşi neylərəm..."

Onun Dağıstanda keçən ikiillik sürgün həyatı burada ədəbi mühitin qaynar dövrünə təsadüf etmişdi. Şair pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, "Dağıstan fəqərəsi" qəzetində yeni şeirlərini dərc etdirirdi. Bu şeirlər Dağıstanda yaşayan azərbaycanlılar, ləzgilər, çeçenlər və başqa xalqların nümayəndələri tərəfindən sevilə-sevilə oxunurdu. Sürgün illərində A.İldırımın Dağıstan Proletar Yazıçıları Cəmiyyətinin təşkilatlanmasında, cəmiyyətin Dərbənd özəyinin yaradılmasında əvəzsiz rolu oldu.

Gənc şairin Dağıstandakı böyük nüfuzu bolşevikləri narahat edirdi. Onun 1930-cu ildə Bakıda Azərənşər tərəfindən çap

...Soyuq, intəhasız səhranın zülməti, karvanı yolçuları ilə birgə əjdaha tək udmağa hazırıdır. Amma qəfildən günəşin ilk şəfaqlərinin işartısı görünür. Almasın gözləri yol çəkir. Bir dəfə uşaqlıqda Çəmbərəkənddən baxanda da Xəzərin üstündə belə işartı görmüşdü. Hər gün ürəyini dağılayan misraları yadına düşdü:

Könlümə tək Kəbə yaptım səni mən,

Sənsiz neylim qürbət eldə günü mən?

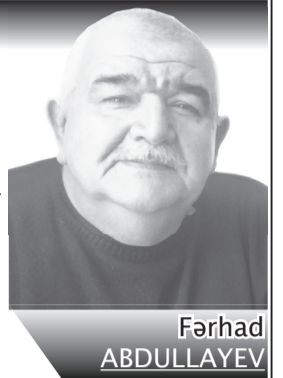
Sənsiz neylim Allahu mən, dini mən,

Azərbaycan, mənim taxtım, tacım, oy.

Oyanmazımı kor olası baxtım oy!

Fərhad SABİROĞLU

Dil sərhəd tanımır

Fərhad ABDULLAYEV

Mələmdür ki, Rusiyaya iş tapmaq arzusu ilə gəlmiş miqrantlara yeni qaydalar tətbiq olunur. Yəni ölkəyə işləməyə gəlmiş hər bir şəxs rus dilindən sadə test imtahanları verməlidir.

Başqa sözlərlə desək, miqrant ən azından rus dilində özü haqqında qısa məlumat verməli, məişət səviyyəsində sadə danışıq dilinə malik olmalıdır.

Bu günlərdə Rusiya telekanallarının birində miqrantlara qarşı keçirilmiş reytdə zamanı çəkilmiş süljetə baxdım. Pasport rejiminə görə saxlanılmış miqrantlar arasında 3 azərbaycanlı da var idi. Jurnalistin ən sadə suallarına rus dilində cavab verə bilməyib başlarını aşağı dikdilər. İstər-istəməz bir əhvalatı xatırladım.

...Məhəlləmizdə onları tez-tez görürəm. 2 qız və 2 oğlandı ibarət bu Çin "ailəsi" qonşuluqda mənzil kirayələyib. Onlar sayyar ticarətlə məşğul olub xırda satır. Çox gülürüz və mehriban gənclərdir. Qonşuların dediyinə görə, gəlmələr özlərini sakit aparır, hamıya hörmətlə yanaşır, yardım göstərməyə çalışır, üstəlik də dilimizi öyrənərək, sakinlərlə xoş ünsiyyət və münasibət qururlar.

Bu günlərdə çinli gənclərlə təsadüfən həyətdə qarşılaşdım. Yaxınlaşıb salamlaşdılar. Öyrəndim ki, "küçə tacirləri" qrupunun başçısı Nqen Ho adlı gənclərdir. Onlar şəhərimizə Urumçidən gəliblər. Uyğur əsilli olmasalar da çoxlu uyğur dostları var və onlarla çox mehriban dolanırlar.

- Bir ildən çoxdur Bakıdayıq. Əvvəlcə mən tək gəlmişdim, necə deyərlər, "kəşfiyyətə". Buranın təmiz və sakit şəhər olduğunu görüb dostlarımı da çağırdım. Bakıda insanlar çox istiqanlıdır, qonşular da bizə hörmət edir, əsas alıcılarımız da elə onlardır, bəşirliklərindən tez-tez pay verirlər. Dolma, bir də qutabınız xüsusən ləzzətlidir.

- Bəs Azərbaycan dilini necə öyrəndiniz? Tədris kursuna getdiniz, yoxsa müəllimlə hazırlaşdınız?

- Xeyr. Kursu getməyə vaxt yoxdur, müəllim də xeyli pul istəyir. Məcbur olub özümüz öyrənməyə başladım. İnternet köməyimizə gəldi. Sağ olsun qonşu uşaqlar, bilmədiyimizi onlardan soruşuruq. Qeyri-rəsmi müqavilə bağlamışıq: uşaqlar bizə Azərbaycan dilini, bizə onlara Çin dilini öyrədirik.

- Dilimiz xoşunuza gəlir?

- Əladır! Sözləriniz çox poetik səslənir. İlk dəfə öyrənib əzbərlədiyim sözləri isə heç vaxt unutmamam: "nisyə olmaz, ancaq aşağı yeri var!"

Bax belə! Açıq bu çinli gənclər sözün əsl mənasında həsəd aparmaq olar. Əllərindəki ağır çantalarla gün ərzində şəhərin küçələrini dolaşaraq xırda satır, halal zəhmətlə dolanırlar, çörək qazandıqları ölkənin qanunlarına riayət edir, həm də dilini öyrənirlər. Çinlilərin uşaqlıqdan alışdıqları zəhmətkeşlik, yaşam uğrunda mübarizə əzmi və xoş ünsiyyət qurmaq bacarığı burda da özünü göstərir.

Kaş bu müsbət xüsusiyyətləri Azərbaycandan Rusiyaya işləməyə gedən bəzi miqrantlarda da görə bilirdik. Axı rus dilinin məktəbdə tədris edilmədiyini, kənddə bu dildə danışan adamların olmadığını bəhanə gətirməklə iş bitmir. Əgər getdiyən ölkədə normal həyat sürüb uğurlu biznes qurmaq istəyirsənsə, bəhanələri kənara qoyub yalnız özünə güvənməlisən və ölkənin dilini öyrənməlisən. Nqen Ho kimi!

Azərbaycana gəlmiş miqrantların dilimizi öyrənməsi təqdirəlayiqdir. Bu işi daha da gücləndirmək lazımdır. Xüsusi işlək lüğətlər dərc edib əcnəbi vətəndaşlara pulsuz paylamaq da olar.

Bu mənada Azərbaycandan kənarda iş qurmaq fikrində olan vətəndaşlarımızı da unutmamalıyıq. Onlara gedəcəkləri ölkənin dili və mədəniyyəti haqqında ən sadə biliklərin aşılması üçün müəyyən işlər görülməlidir. Bunun həm də Azərbaycan həqiqətlərinin, xalqımızın mənəvi dəyərlərinin dünyada təbliği sahəsində böyük faydası olardı.

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətlər göstərmiş Əhməd Ağaoğlunun (1869-1939) türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımladığı bir sıra görkəmli şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər özlərinin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

İnqilab baş verir!

İstiqlal Məhkəməsinin kiçik salonunda hakimlərə, prokurora, müttəhimlərə, jandarlara ayrılan bölmələrin arxasındakı dar yerdə çiyin-çiyinə sıxlaşıb oturan adamların arasına özümü güclə pərçim etdim. Katib qərarı oxuyur. Əli süngülü iki əsgərin arasında dimdik dayanan şişman deyiləcək qədər iri gövdəli, qarayanız sifətinin qırıqlarından tərər axan müttəhim nəticədən əmin, dostyana nəzərlərlə məhkəmə rəisinə və üzvlərə baxır. Dodaqlarındakı rahat təbəssüm rəis istisna olunmaqla ərasıra məhkəmə üzvlərinə də sirayət edir. Həm özü, həm də haqqında hələ heç ağlına gətirmədiyi hökümü vermiş adamlar sifətlərindəki təbəssümlərlə, baxışlarla, sanki biri-birləri ilə danışırlar.

Əslinə baxanda, dost idilər. Cəbhədə, fədailikdə, əsgərlik həyatında saysız-hesabsız macərələri zamanı zamanı həmişə birlikdə olmuşdular. İndi təsadüflər təleyini hakimiyyəti devirmək kimi əsassız ittihamlar üzərində məhkəmə quranların ixtiyarına vermişdi. Nə zərəri var? "Qəssab" ləqəbi qazanacaq dərəcədə qanlı hadisələrə qatılmışdı. Amma hökumətə, Qaziyə qarşı üsyan kimi alçaqlığı əsla, heç vaxt özünə rəva görməmişdi. Aydın məsələdir ki, indi ittihamçı qismində çıxış edən əski dostları da bunu yaxşı bilirdilər. Deməli, düşdüyü bəladan xilas olmaq imkanı var.

Budur, qərarın onun işlə heç bir əlaqəsi olmaması barədə sətirləri!

Nəşə, sevinc içində məhkəmə üzvlərindən birinə göz vurdu. Amma səssiz təşəkkürünə cavab almadı. Diqqətlə fikir verəndə bayaqkı təbəssümün də hakimlərin sifətindən çəkildiyini gördü. Katib qərarı oxumaqda davam edirdi. Hökuməti devirmək iddiasında ki təqsirsizliyi elan olunmaqla bərabər həyatının keçmiş səhifələri araşdırılarkən, vaxtı ilə boşadığı arvadının ölüm səbəblərinin məhkəmənin diqqətini çəkdiyi bildirilirdi.

Bunun məsələyə nə dəxli var? Arvadının ölümü ilə indiki məhkəmənin nə əlaqəsi ola bilər?

Sual dolu gözlərini əski yoldaşlarına zillədi. Üzlərinin ifadəsindən bir şey anlamamağa, bir mətləb hasil etməyə çalışdı. Amma yox, hamısı - başda qalın qaşları gözlərinin üstünə sallamış rəis olmaqla hamısı büt kimi donuq, ifadəsiz sifətlərlə oturmuşdular.

Katib oxumağa davam edirdi: "Boşadığı arvadına nafaqa (dolanışqı üçün maddi vəsait, aliment - V.Q.) verməmək üçün onu mətbəx bıçağı ilə öldürüb quyuya atdıq..."

"Canım, bu köhnə nağıldır. Niyə işi işə qarışdırırsınız?"

Baxışlarını yenə məhkəmə üzvlərinə tərəf çevirdi. Üzü saralmış, kirli bir rəng almışdı. Dodaqları qupquru qurumuşdu. Onlardan, əski dostlarından, indiki anda təleyinin ağalarından, hakimi-mütləqlərindən qəlbinə toxtaqlıq gətirən bir işarə, bir xoş üz görməyəcəkdimi?

Katibin dodaqlarından eşidilən son cümlələr kəlmə-kəlmə deyil, hərf-hərf bir bıçaq zərbəsi kimi kürəyinə, beyninə, qəlbinə saplanırdı.

"Məhkumun Türk Cəza Qanununun ... maddəsinin ... bəndinə əsasən, edam olunmasına yekdilliklə..."

Salona ölüm, daha doğrusu, öz ölümünün sükutu çökdü. Hakimlər artıq bir-bir yerlərdən qalxdılar.

Qəlbindəki son ümid zərrəsinin gücü ilə başını onlara tərəf uzatdı, içlərindən özünə ən yaxın, ən səmiyi saydığına adını çəkib qırıq-qırıq səslə pıçıldadı:

"... nə olur? Nə baş verir?"

Xitab etdiyi şəxs qəfil başını ona tərəf çevirdi. Dürğun, heç bir müsbət, ya mənfii ifadə bildirməyən baxışla qısaca cavab verib yoluna davam etdi:

"İnqilab olur!"

Bu cümlə bir anda hər şeyi əlatdı. Həbsxana məşinunun dişləri arasında ona indi belə cavab verən dostu ilə bir neçə il əvvəl aralarındakı söhbəti xatırladı.

Söz inqilablardan düşmüşdü. O da bir çoxları kimi fransız inqilabı haqqında Əli Kamalın¹ "Ricali-inqilab" ("İnqilab liderləri" - V.Q.), tarixçi Rəşad bəyin² "Fransa inqilabı-kəbiri" ("Böyük Fransa inqilabı" - V.Q.) kitablarından az-çox bəzi şeylər oxumuşdu. Bu kitablar ona inqilablar haqqında qəribə fikirlər, hətta bəzi qənaətlər aşılamışdı. Uca səslə bağırırdı:

"İnqilab sənəin məni və ya mənim səni, bir sözlə, dostların biri-birini dar ağacından asdıqları zaman olacaq! İnqilabın həqiqi dəlili budur!"

İndi dostu onun asılmağına qərar verirdi. Demək, inqilab olur. Amma irəli sürülən ittiham gərək çıxmamışdı. O halda həyatının bu son günündə inqilablar haqda yeni fikir, yeni bir qənaət də hasil etmiş olurdu:

"İnqilab yalnız günahkarların, xainlərin deyil, günaha meyil göstərənlərin, xəyanət fikrinə düşə bilənlərin, hətta bu və ya digər səbəbdən mövcudluqları gələcəkdə cəmiyyət üçün təhlükəli görünən bilənlərin qısa müddətində sonradan öldürüldükləri zaman baş verir".

İnqilaba xəyanət edənlərin özləri qədər inqilabın son məqsədi sayılan mədəni dövlət anlayışına iman gətirənlər, bəzən də inqilabı həyata keçirən və idarə edənlərin şəxsi görüşlərindən çıxış edərək yaşamlarının zərər gətirəcəyinə inanmış olanlar da İstiqlal Məhkəməsi rəisinin - atamın bu dostunun adını hər zaman qorxu ilə andılar.

Atamın dostları

Yalnız onlar deyil, bu adın və ad sahibinin tutduğu vəzifəyə son dərəcə uyğun gələn ciddi, əksər hallarda qaş-qabaqlı siması, boğuq səsi, istehza ilə dolu kiçik gözləri ətrafında onların bir çoxuna həmin qorxunu təqdim edirdi.

Onun sərt adam şöhrəti hələ Birinci Dünya hərbi dövründə Üsküdar yangınsöndürmə komandasına rəhbərlik etdiyi vaxtdan başlamışdı. Bu işdə çalışarkən Ənvər Paşanın verdiyi bir əmrin əsassız olduğunu söyləyərək əməl etməməsi ona ən çox ikinci, üçüncü dərəcəli ittihaçlar arasında böyük rəğbət qazandırmışdı. Mütərikədə Balıkesir yaxınlığında xidmət edirdi. Yunan işğalına qarşı ilk müqavimət cəbhəsini yaratması, İstanbula gələr-gəlməz ingilislər tərəfindən tutulub Maltaya göndərilməsinə səbəb oldu.

İlk Qüvvəti-Milliyə³ cəbhəsinin bu ilk komandanı əsarət aylarını demək olar ki, heç kəslə kəlmə kəsmədən keçirdi. İndi özü ilə eyni səviyyəyə enmiş sədrəzəmlərdən, nazirlərdən, paşalardan əsla xoşlanmır, hətta yaxınlıqlarında dayanmağa çalışırdı. Yalnız mərhum Ziya Göyalpın başına yığılaraq söhbətlərini dinləyənlərin arasında arabir gözə dəyirdi. Sonra isə yarıqaranlıq dəhlizlərdə təkbaşına yorulmaq bilmədən o baş-bu başa addımlayırdı.

Saçları tökülmiş başının gənc yaşında ona qazandırdığı ləqəbi ingilislər bilərəkdən, ya da bilməyərəkdən incə, zərif şəkildə tələffüz edirdilər. Adının sonuna Paşa rütbəsini də artırıb onu Gül Paşa⁴ deyər çağırmağa başlamışdılar.

Atamla ilk dostluğu da, yarılmıramsa, Malta sürgünündə başlamışdı. Bu dostluq münasibətləri, sonralar bəzən daha da istiləşdi, bəzən isə arada müəyyən soyuqluq yarandı. Biri-birlərini çox sevdiklərini iddia etmək olmazdı. Lakin bəzi mühüm məsələlərdə eyni fikirdə olmasalar da, qarşılıqlı şəkildə biri digərinin mövqeyinə hörmətlə yanaşmağı bacarırdı. Atamla arasındakı dostluq münasibətləri onların siyasi görüşlərinə ortaq olan həmfikirliyinin qurduğu körpü vasitəsi ilə həyata keçirdi. İstiqlal Məhkəməsi rəisinin

hər yerdə bilikli olmaq, məlumatlı görünmək istəyi də dostluqlarına rəvac verən digər bir körpü idi. İngilis dilini öyrənməyə çalışır, bir neçə sürgün yoldaşı ilə birlikdə həftənin müəyyən günlərində atamın verdiyi tarix dərslərini diqqətlə təqib edirdi. İngiliscəni öyrənmək yolundakı həvəsi günlərin birində - 1944-cü ildə Hans Kohen⁵ adlı amerikalı alimin milliyyətçilik mövzusunda yazdığı bir kitabın Türkiyəyə aid hissələrini "Türk milliyyətçiliyi" adı altında türkçüyə çevirməsinə qədər davam etmiş və genişlənməmişdi.

Atamdan ən uzaqda dayandığı dövr bir qisim İttihad və Tərəqqi liderlərinin İstiqlal Məhkəməsinin qərarı ilə asıldıqları zaman oldu.

¹ Ali Kamal (1869-1922) - türk ictimai-siyasi xadimi, jurnalist və tarixçi.

² Ali Rəşad (1877-1929) - türk tarixçisi, tərcüməçi və pedaqoq.

³ Qüvvəyi-Milliyə - Milli Mücadilənin başlanğıc mərhələsində, xüsusi ilə Məhdros süllü anlaşıması imzalanandan sonra meydana çıxan qeyri-nizami hərbi birliklər. Müttəfiq dövlətlərin Türkiyəni parçalamaq siyasətinə qarşı xalq kütlələrinin etiraz forması kimi meydana çıxmışdı. TBMM hökuməti və müttəşəkkil ordusu yarandıqdan sonra Qüvvəyi-milliyə birlikləri nizami hissələrin tərkibinə daxil oldular. Səməd Ağaoğlu 1944-cü ildə Böyük Millət Məclisinin sənədləri əsasında "Qüvvəyi-Milliyə ruhu" adlı tarixi əsərini çap etdirmişdi.

⁴ Haqqında söhbət gedən şəxsin ləqəbi Keçəl (Osmanlı türkcəsində Kəl) olduğundan ingilislər adını bu şəkildə təhrif etmişdilər.

⁵ Hans Kohen (1891-1971) - yəhudi mənşəli amerikalı tarixçi və filosofu. Milliyyətçiliyə və panslavizmə dair bir sıra tədqiqatların müəllifidir.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən: Vilayət QULİYEV, professor

(əvvəli 9-cu səhifədə)

Hərbçilər Valeriyə nə dedisə, o, gözücu Elbrusa nəzər salıb, yenidən hərbiçilərə sarı döndü. Amma sonra nə düşündüsə, qayıdıb Elbrusa bir də baxdı. Valerinin hərbiçilərlə qısa dialoqundan sonra, deyəsən, mübahisə yaranmışdı - onlar başlarını bulayıb etiraz etdilər. Bu zaman Valeri hərbi qaydada təzim edib kimliyini bildirəndə vəziyyət dəyişdi - qarşı tərəfdəkilər maşına minib uzaqlaşdılar. Elbrus onun kapitan olduğunu təbii ki, sonradan bildi. Valeri Elbrusa tərəf gəldi. Rusca soruşdu:

- Elbrus, sən sən?
- Mənəm...

Yol Xankəndinə qalxırdı. Valeri istəsəydi həmin an Elbrusu azad edərdi və bunu heç kim bilməzdi. Amma eləmədi. Ola bilsin bayaqkı hərbiçilərin bu haqda kiməsə xəbər verəcəyindən ehtiyatlanırdı, bəlkə də səbəb başqa idi.

- Elbrus, mən səni nə azad edə, nə də evimə apara bilərəm. Mən hərbiçiyəm. Məni güllələyirlər. Yaxınlıqda bir hərbi qərargah var, orda yaxın dostum var. Səni aparıb dostuma tapşıraram. Bundan artığını eləyə bilməyəcəm.

Hərbi qərargahın yerləşdiyini bina əvvəllər aqil cəhətdən qüsurlu uşaqlar üçün peşə məktəbi idi. Valeri Elbrusu dostunun yanına gətirib tapşırırdı.

Sonra Elbrusu əsirlər olan zirzəmiyə saldılar. Yarıqaranlıq zirzəmidə o, avtobus sürücüsü Həsənəni tanıdı. O da qolundan yaranmışdı. Hüseyinəni də gözü seçdi. Bir az aralıda Şahrüz adlı bir nəfər uzanmışdı. Dediynə görə, Martununin Qaradağlı kəndindən idi. Fevralın 11-dən əsir düşmüşdü.

Axşam sakit ötüşdü. Səhər də əsirlərə dəyib-dolaşan olmadı. Biri gün, martın 2-də, axşamçağı erməni hərbiçisi içəri girdi və Yusiflə Elbrusa işarə elədi ki, bayıra çıxınlar. Onlar qarıdan çıxıb hərbiçilərin otağına girdilər. Masanın üstündə yemək var idi. Bir nömrəli avtobazanın müdiri, erməni əsilli Maksim Mirzəyev də burada idi. Elbrus Xankəndində işləyəndə ondan bir neçə dəfə icarəyə avtomobil götürmüşdü. İndi o, mayor idi. Maksim Elbrusdan soruşdu:

-Hardansan?
-Xocalıdan.

-Deyirlər Əlif Hacıyev, Elman Məmmədov şəhəri hamudan tez tərk edib, düzdü?
-Yox, elə deyil. Onlar da camaatla bir yerdə çıxdı şəhərdən. Bilmişəm heç çıxa bildilərim?

-Bəy bələd kişini tanıyırdın? Bəs Qənaəti?

Maksim avtobazada sürücü işləyən azərbaycanlıların adlarını sadaladı.

-Elbrus, "Qarabağ da bizimdi" mahnısı yadıncadır? Onu oxuya bilərsən?

-Səsim yoxdur.

-İndi səsinə çıxaranıq, ara, vur! Elbrusun arxasında gənc erməni hərbiçiləri dayanmışdılar. Onun sol böyrəyindən tək necə vurduylarsa, gözləri qaraldı. Üç metr dərinlikdə olan zirzəminin armaturları çıxmış pilləkənləri ilə aşağı-yuxarı sürüldülər.

Ertəsi gün Hüseyinəni tapdı, Şahrüz, Yusif və Elbrusu rayon milis idarəsinə apardılar. Kameralar azərbaycanlılarla dolu idi. Şahrüzə Elbrusu əvvəlcə növbətçi otağına salıb yarıçılpaq soyundurdular. Polis dəyənəyi ilə huşlarını itirənəcən kürəklərinə vurdular.

Onların kamerası üçüncü mərtəbədə idi. Yer beton, pəncərələrin də şüşəsi sınıq. Buz bağlamış dəmir barmaqlıqlara toxunan olsaydı əli yapışardı. Sutka ərzində bir dilim çörək, üç-dörd gündən bir isə su verirdilər. Amma işgəncələrin arası kəsilmirdi.

Bir gün qonşu kamerada tanış öskürək səsi gəldi. Kameralardan mütəmadi qarışıq səslər gəlsə də, heç nə aydınlaşdırmaq olmurdu.

-Şahrüz, o öskürək mənəm əminimdir.

83 gün əsirlikdə

Elbrus ağzını dəmir qapının açar yerinə tutub var gücü ilə qışqırdı:

-Qədim əmi, Qədim əmi...

-Kimsən?

-Qədim əmi, mənəm, Elbrus.

-Səsinə qurban olum, nəfəsinə qurban olum.

Aradan daha bir həftə keçdi. Bir gün rəis müavini Elbrusdan soruşdu:

-Xocalıda olanda nə işin yiyəsiydin?

-Bakıda institutda oxuyurdum.

-Validənlərin hardadır? Atanı soruşuram?

-Buralarda olmalıdır.

Rəis müavini sonra Elbrusun yanından çıxıb atası Ələmdar kişinin kamerasına getdi:

-Sənin oğlun var?

-Bir oğlum var idi, aparıb öldürdünüz.

-Oğlunu sənə göstərsəm, mənə nə verərsən?

-Nəyim var Xocalıda qaldı. Bir canım qalıb, oğlumun göstər, onu qurban verim sənə.

-Mən qatil-filan deyiləm. Axşam səni oğlunla görüşdürəcəm, - rəis müavini əlini atanın çiyinə qoyub qarıdan çıxdı.

Axşam yenə gəldi:

-Xocalılar bir kameraya, Martunidən, Qaradağlıdan olanlar başqa kameraya.

Elbrus, atası, əmisi, eyni kamerada idi artıq.

Elbrus sonradan deyəcəkdi: "Əslində onların mənimlə eyni kamerada olmağından əzab çəkirdim. Əzizlərimi bu cür görmək mənə ağır gəlirdi. Qan düşməni olan qohum-qonşunu bir "sən öl" sözünə barışdıran el ağsaqqalları, ağbirçəklər kameralarda, qarğıdan, qamışdan tikilmiş qoyun damlarının küncündə sahibsiz öldülər, meyitləri ortada qaldı. Mənim üçün ən böyük faciə idi.

-Əslim Kəlbəcərdəndir. Amma Xocalıda doğulmuşam.

Verdi yamacdakı qadınlara tərəf getdi. Onlarla Elbrusa sarı baxıb nəsə danışdı. Elbrusun saqqalı qurşağa qədər uzanmışdı, üz-gözü qaçırdı, gözlərinin altı şiş idi... Ayaqları da tutulmuşdu. Onu Əsgəran qalasına dəyişməyə aparanda qucaqlarında gətirib maşına mindirmişdilər. Elbrus gördü ki, bir gəlin maşına yaxınlaşır. Qadın Elbrusu görəndə içini çəkdi:

-Aman Allah...

Elbrus ləhcədən onun azərbaycanlı olduğunu anladı:

-Bacı, mən də azərbaycanlıyam, qorxma.

-Yox, lazım deyil. Bu ayaq üstə ölüb ki...

Həbsxananın rəisi qadını kənara çəkib qulağına nəsə pıçıldadı. Bu qadının əri Gəncədə həbsxanada saxlanılırdı.

Elbrusu həmin qadının evinə gətirdilər. İyirmi gün onların evində qaldı. Qadın qayınanası, qayınatası, övladı da burda yaşayırdı. Elbrusun saçını, üzünü qırıxdılar, yaralarına məlhəm qoydular. Yeməyini də kəsmirdilər. Bütün bunları öz doğmalarını azad etmək üçün edirdilər. Amma dolanışıqları ağır idi. Çörək zavodları işləmirdi. Mayın 3-4-ü Şuşadan atmağa başladılar. Ermənilərlə birlikdə Elbrus da qorunmaq üçün zirzəmiyə düşdü. Aşağı düşəndə gördüklərindən heyrətə gəldi. Döşmələr mərmərdən idi. Erməni qadınlar zəif şam işığında hərbi paltar tikirdilər.

May ayının 18-də Laçın işğal edilən gün Elbrus azad olundu. Onu Əskəran postuna gətirdilər. Elbrusu iki hərbiçilə dəyişdilər. Biri evində qaldığı ailənin oğlu, digəri də Dovşanlı kəndindən Mersik adında bir erməni idi. Elbrusu Ağdamın Ətyeməz adlı ərazisinə gətirdilər. Maşından düşən kimi, Xocalı sakinləri onu əhatəyə aldılar. Ölüsünü soruşan kimi, əsirlər barədə məlumat almaq istəyən kim.

-Ay oğul!...

Elbrus bu doğma səsi tanıdı. Dayısı idi. Özünü ağlamaqdan zorla saxladı. Kişi də möhkəm adam idi, özünü toxtaq tutdu. Bir-birlərinə sarıldılar. Sonra yaxınlıqdakı yeməksaxanaya girdilər.

-Nə var yeməyə?

-Yemək qurtarıb, amma yumurta soyutması var.

-Eybi yox, nə var yığ stolun üstünə.

Nahardan sonra Elbrusun əmisi-gilə getdilər. Ev Qərəvəndin mərkəzində yerləşirdi. Dayısı maşından düşəndə Elbrusa gözləməyi tapşırırdı. Dayısı Ağdama təsadüfən gəlmişdi. Səhər bacısıgilə gəlib yuxusunu danışmışdı:

-Bu gecə yuxuda dişim qanayıb.

-Qan qovuşmaqdı. Sən Allah bu gün Ağdama get, bəlkə Elbrusdan xəbər oldu.

Kaş o vaxt bir videokamera olaydı, Elbrusun ailəsi ilə görüş səhnəsi çəkiləydi. Dayısı maşından düşəndə Elbrus onun sözlünə qulaq asmayıb arxasınca gəldi. Elə bil ayaqları açılmışdı. Özünü hasara çətdirib divara söykəndi. Darvaza açılanda 13 yaşlı bacısını görüb qəhərləndi. Dayısı bacısı qızı ilə görüşdü:

-Qızım, necəsən?

-Belə də, dayı.

-Yaxşı ol, qızım. Elbrus, gəl içəri. Elbrusu görəndə bacısı dəli kimi qışqırmaq istədi, amma səsi çıxmırdı. Bu boyda dərdə, həsrətə səsmi dözər, səsmi qalar?

Elbrus o günləri belə xatırlayırdı: "Elə bir faciə yaşadıq ki, ölsək qəbrimizin üstündə bitən ot da dil açib dillənəcək. Həyat davam edir, deyib-gülürük. Toyumuz da olur, yasımız da. Amma o günlər bir an da olsun yadımdan çıxmır. Xocalı faciəsindən sonra yuxudan avtomat səslərinə oyanırdım, anasının əlindən çıxıb uçuruma yuvarlanan uşaqların çığırtısına səksənirdim. Sonra bir müddət müalicə olundum. Danışdıqlarımız yaşadığımız hamısı deyil, əlbəttə ki! Kaş, yazmaq istədiyim olaydı..."

XVIII əsrin birinci yarısı – Səfəvilər sülaləsinin son dövrü və Nadir Şah Əfşar imperiyasının mövcud olduğu qısa müddət Azərbaycan tarixinin ən gərgin və maraqlı dövrlərindən biridir. Bu da təsadüfi deyil ki, həmin dövrdə yazılı və şifahi ədəbiyyat, xəttatlıq, miniatür sənəti inkişaf edib, baş verən hadisələri əks etdirən salnamələr qələmə alınıb. Nadir Şahın münsisi Mirzə Mehdi xan Astrabadi məhz həmin dövrün ən etibarlı salnaməçisi sayılır. Onun mətbuatda tam şəkildə ilk dəfə işıq üzü görəcək tarixi sənədlər toplusundan ibarət “İnşa” əsərini qəzetimizin oxucularına təqdim edirik.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Qaranlıq gecələrdə ehtiyacı olanlar, xüsusilə bir neçə min adam ki, ruh təskinliyi və batin və zahir duyğuların cəmi ilə hər il Beytullahül-haramın təvafına və Seyyidül-ənamın Mədiyəni-mü-kərrəməsinin ziyarətinə və kərəmətli imamlar (əleyhi və əleyhimət-təhiyyət vəs-sələm) həzrətlərinin məqbərələrinin ziyarətinə müşərrəf olurlar, şərəfətli məkanları dövr edəndə ehtiyacı olanların qibləsi və sidq ilə səfalət yiyələrinin Kəbəsi olan itaət mehrabına üzvlərini çevirərək şəksiz dualarında ehtiyacları ödəyən və xahişləri yerinə yetirən Həzrətin dərgahından yalvarırlar və bu dualar yaxından qəbul edilir və bunun təsiri ilə başqa humayun uğurlu ruzgar onlara aid olur və olacaq, inşallah-təala. Onun qəlbinin Günəş kimi işıqlı yol göstərənini və aləmi bəzəyən uca rəyi dünyanı əks etdirən güzgü kimi əmin-amanlığın və amalların pərdəsini çöhrədən çəkir, ixtisas qaydaları və ixtisas əlaqələrinə müvafiq olaraq yaxın münasibətlər vasitəsilə özünün yaddaşa həkk edilmiş gözəl əməllərini xatirə gətirir və günbəgün dostluq ilə sədaqət əsaslarını və safliq ilə məhəbbət bağlarını möhkəmləndirir. Buna görə neçə il öncə o savab yerlərə daxil olanların dilindən eşidilmişdi ki, həmişə Allahın ölkələrində Allahın evlərinin tikilməsi ilə məşğul olan o xeyrigüdən rəydir ki, “Allahın məscidlərini abadlaşdırmışdır”¹ və “Təqvaya əsaslanmış məscid”²ə müvafiq olaraq ikinci Məscidül-Əqsanı tikirdi və bu xocəstə məscidi bina etməklə abidlərin yaşadıkları ölkələrdə misli olmayan, göz görməmiş və qulaq eşitməmiş bir əsər yaratdı. Özünün şərəfət bolluğuna görə ikinci Beytullahül-haramın məqamı və bəlağət nizamı beytlərin³ məzmununun cəməsi⁴ olan bu müqəddəs məkan bütün islam əhlinin ən görkəmli şəxslərinin ibadət və tilavətlə məşğul olduqları bir yerdir. Şeir:

*Şahın məscidi,
fəzlüallahın cəməsi
Zikr zümzüməsinin
Aya çatdırmışdır.
Dey ayırda göy
asimandan gəlmişdir,
Bir ayrılıq oxunuşuna
feyz enmişdir.
Təsbih qülğüləsi
içəridəki günbəzə
Üstdəki doqquz
günbəzdən yetişdi.
Yol göstərən səadət
olan hər kəsin
Qapısına o zaman
baş çəkər.*

Bu alişan binanın tikilib tamamlanması xəbəri təberrük və gözəyənlik üçün bu tərəfə ünvanlanıb çatdığı məqamda böyük sevincə və xoşhəllığa səbəb oldu. İnşallah-təala, əbədi dövlətin dostlarına mübarək olsun deyirik.

Bu məmləkətdə xalılar kifayət qədər deyil və bu dost da, sözsüz ki, nəqqaşlıq haqqında biliyə malik olduğundan belə xalılardan bu məscidə və xoşbəxt məbədə göndərməyi münasib bilir və xatirində saxlayır və uzunluğu ilə eni, rənglərin sayını və haşiyəni fərqləndirməyi bacarır. Əgər onları təfsilatı ilə yazmağa işarə buyursalar, onda uzunluğulənimüyyənəndirilmiş,

üçün vacib olan riyasız dualar təriqinə gətirməyimiz ixtisas tələb edir.

*Xudaya, sən dostun və
dərvişin şahısan ki,
Xalqın əmin-amanlığı
həmişə onun fikrindədir.
Xalqın başının
üstündə ol ki,
İtaət xoşbəxtliyi daim
onun qəlbində yaşasın.*

Mirzə Mehdi xan Astrabadi və onun “İnşa” əsəri

Səadət və xoşbəxtliyə yetişdiklərinə görə onları təbrik etmək məqsədilə o etimad ilə etibar sahiblərinin ən böyüklərindən, bu sülalənin ən hörmətli xidmətçilərindən biri olan Kəmaləddin Təbbət ağa yollanmış və bununla əlaqədar o ali rütbəliyə verilən digər töhfələrin içində hədiyyələrin və töhfələrin ən əsası olan üç cild uca Mühəfəf göndərilmişdir. Hərçənd bəndəniz açıq surətdə o şərəfli məkanda ibadətə məşğul olmasa da, burada oxunan tilavətlərin savabından bəhrələnilir və heç şübhə yoxdur ki, onun mükafatları o həzrətin humayun və xoşbəxt taleyinə aid ediləcəkdir. Belə müqəddəs yerləri zinətləndirməkdən ötrü çalışmaq rəğbətə qarşılanan, olduqca gözəl və lazımlı işdir. “Hər kəs Allahın mərasiminə hörmət etsə, bu, şübhəsiz ki, qəlblərin təqvasındandır”⁵. Fərşin⁶ nətləri zinətin günahına layiqdir, bəlkə o məscidin zəruri bəzəklərindəndir.

dəmirədən düzəldilmiş zər⁷ ilə ləvazimatı aləmpənah dərgahının ən kiçik bəndələrindən biri olan yuxarıda adı çəkilən Təbbət ağanın vasitəsilə göndərilər ki, artıq-əskikliyə yol verilməsin. Bu hədiyyə dua ilə taət duranlara və ibadət ilə itaət yuvasında məskən salanlara həmin qayda ilə peşkəş edilir. Madam ki, bu cür iradə təyir məhzi və məhzi xeyridir, yolun tələb olunan xüsusiyyəti bu maddələrin timsalında iki tərəfdən hicabın qaldırılmasından və yuxarıda göstərilmiş xüsusiyyətlərin gözləmədən və təxirə salmadan məlumatlandırma və xəbər vermə səhifəsinə yazılmasından ibarətdir ki, xahiş edən də onun savabı ilə hifz edilsin və ondan bəhrələnsin. Həddindən artıq qərəzlilik göstərmək ixtisas qaydalarının və əlaqələrinin ərz edilməsinə həsr olunmuş ixtisas səhifəsinə yaratmaqdan daha yaxşı olduğuna görə, səmimiyyət qələminin yüyənini artıq sözlər söyləmək yolundan döndərüb din və dünya

Abdullah xanın müqəddəs Məshədi mühasirəyə aldığı vaxt Mavəraənnəhr üləmələrinin müqəddəs Məshədin üləmələrinə yazdıqları məktub

Aləmdə heç bir mömin üçün gizli deyil ki, “la İlahə illəllah, Mühəmməddün rəsulüllah” deyənlərdən küfrə səbəb olan sözlər çıxmadı və sələflərlə on iki imamın (“Allah onlardan razı olsun!”) yoluna zidd əməl yetirilmədiyi təqdirdə onların mallarına və canlarına qəsd etmək caiz deyil. Amma həmin sözləri sünnət əhlinin məzhəbi və camaatı və ümumilikdə alimləri haqqında deyəndə möminləri ilk olaraq imanlarına görə dəyərləndirməyə, şeyxlər ilə ziyahlar həzrətlərinə və bəzi pak zövcələrə lənət söyləməyi (ki küfrdür) özlərinə caiz bilirlər, islam padşahına və bəlkə onunla bərabər digər elm sahiblərinə ki, “onlar haqq dininin üst təbəqəsindəndirlər”, qarşı qətl və zoraklıq işləməyi, onların evlərini

dağıtmağı və mal ilə əmvalını ələ keçirməyi vacib və lazım sayırlar, zaman padşahının və dövrən xəlifəsinin (“Allah-təala qiyamət gününə qədər onun cəlalətli kölgəsini müsəlmanların başları üzərindən əsirgəməsin!”) bütün camaat və alimlər üçün vacib olan cihadda Həzrət Risalətpənahın, kərəmətli səhabələrin və onun əzəmətli övladlarının yolunda mal-mülkü və var gücü ilə döyüşdüklərinə etinasızlıq göstərilir. Bu halda onlar “o gün ki, heç kəs, heç kəsin karına gələ bilməsin, heç kəsdən şəfaət qəbul olunmasın, heç kəsdən fidyə alınmasın və onlara heç bir kömək göstərilə bilməsin”⁸ və “(özlərinə) peyğəmbər göndərilən ümmətləri sorğu-suala çəkəcək”⁹ kərəmətli ayələrinə buyurulanlara müvafiq olaraq Məliki-müttəalın sorğu-sualının öhdəsindən necə gələ biləcəklər? Ayələri, hədisləri və xəbərləri beyrindən keçirən hər bir ağıl sahibinə aydın olur ki, Həzrət Risalətpənahla (s) söhbət etmək şərəfinə nail olmuş camaat ki, tabelik və xidmət yolu ilə irəliləyiblər və illərlə sözlün haqiqi mənasında kafirlərlə döyüşüblər, şübhəsiz nöqsansızdılar, cənnətlik olacaqlar və özəlliklə “ağac altında sənə beyət etdikləri zaman Allah möminlərdən razı oldu”¹⁰ kəlamına müvafiq olaraq Həzrət Mənnanın rızasına müşərrəf olublar. “Allahın düz yolla apardığı, hidayət etdiyi kəslər” – heç bir şəkə yol yoxdur ki, şeyxlər və ziyahlar həzrətləri bu qəbildəndirlər və o əziz və möhtərəm sərvərin qohumları və həmməcliləridirlər. Həzrət Əlim qədim kəlamında Siddiqi-əzəmi¹¹ sahib¹² adlandırmışdı. “Öz dostuna: “Qəm yemə, Allah bizimlədir” dediyi zaman!”¹³ və “o, həvavü həvəsə danışmır. Bu, ancaq nazil olan bir vəhydir”¹⁴ sözlərinə görə O Həzrətin bütün dedikləri vəhydir və O Həzrət həmişə onların hörmətini saxlayardı və onlardan hər birinin barəsində çoxlu hədis vardır. Beləliklə, onları inkar edən başsoyuluğa yol verib Quranı da inkar etmiş olur. Onların etiqadları ilə dost münasibətləri O Həzrəti razı salmışdı. Həmçinin Əli Əmirülmömininin (ə) şücaəti daha da məşhurdur və o cənab xalqı islama gətirən zaman onlarla bir yerdə olmuşdu və özü də təbliğət aparırdı. Beləliklə, şeyxlərin və ziyahların nöqsanlı olduqlarını isbat etməyə çalışanlar bu qüsurların subuta yetirilməsinin o cənaba lazım olduğundan xəbərsizdirlər¹⁵.

¹ Tövbə. 18

² Tövbə. 108

³ Beyt sözünün ərəb dilində iki mənası var: “şeyr” (və yaxud şeyrin bir hissəsi) və “ev”.

⁴ Came sözü həm “toplanma yeri”, “cəm edən”, həm də “məscid” mənasında işlənilir.

⁵ Həcc. 32

⁶ Fərş – döşəmə, xalı.

⁷ Zər – təqribən 1 metrə bərabər olan uzunluq vahidi və onu ölçmək üçün xüsusi xətkəş.

⁸ Bəqərə. 48 (əlyazmada təhrif olunub)

⁹ Əraf. 6 (əlyazmada təhrif olunub)

¹⁰ Fəth. 18

¹¹ Ehtimal ki, söhbət Əbu Bəkrdən gedir.

¹² Sahib – (burada) həmsöhbət, dost.

¹³ Tövbə. 40

¹⁴ Nəcm. 3, 4

¹⁵ Bu cümlənin mənası aydın deyil.

(Davamı gələn sayımızda)

Məlumdur ki, orijinal dilin qrammatik qayda-qanunları ilə tərcümə dilinin qrammatik xüsusiyyətləri oxşar da ola bilər, fərqli də. Müxtəlif sistemli dillərin qrammatik xüsusiyyətləri arasındakı fərqlər tərcümə zamanı daha bariz şəkildə ortaya çıxır. Əlbəttə, orijinalın qrammatik quruluşunu, cümlədə söz sırasını, ayrı-ayrı sintaktik konstruksiyaları eynilə tərcümə dilinə köçürmək başlıca məqsəd hesab edilmir. Ekvivalent tərcümədə məqsəd orijinalda ifadə olunan fikir, hiss və duyğunun dəqiq və aydın şəkildə verilməsidir ki, bu zaman tərcümə dilinin qrammatik ifadə vasitələrinin orijinaldakından fərqlənməsi qanunauyğun hesab edilir. Lakin ayrı-ayrı qrammatik xüsusiyyətlər üslubi əhəmiyyətə malikdirsə, məsələn, kəlmə oyunu, sintaktik təkrarlar, cümlə quruluşunda inversiya, qrammatik əvəzlənmələr və s. tərcümə prosesində nəzərə alınması son dərəcə vacibdir.

Türkcədən tərcümənin qrammatik məsələləri

Müasir tərcüməşünaslığa görə, orijinal və tərcümə dillərinin arasındakı qrammatik fərqlər, əsasən, üç qrupa ayrılır:

- birinci fərq orijinalın dilindəki qrammatik ifadə vasitəsinə tərcümə dilində uyğun gələn formal qrammatik əlamətin olmamasıdır.

- ikinci fərq, yuxarıdakının əksinə, tərcümə dilində olub, orijinalın dilində olmayan, lakin işlədilməsi zəruri hesab edilən formal-qrammatik vasitələrlə əlaqədardır.

- Nəhayət, üçüncü, mühüm cəhət orijinalın qrammatik ifadə vasitəsinə tərcümə dilində müvafiq gələn, ancaq cümlədə orijinalından tamamilə fərqli funksiyaları yerinə yetirən qrammatik ifadə vasitələridir.

Biz yuxarıda Türkiyə türkcəsi ilə Azərbaycan dili arasındakı ən mühüm sintaktik fərqlərə nəzəri planda toxunmuşduq. Burada həmin fərqlərdən bir qisminin türkcədən dilimizə tərcümə praktikasında meydana çıxardığı problemlər üzərində dayanacağıq.

İstər uzaq (müxtəlif sistemli), istərsə də qohum dillərdən tərcümə zamanı qrammatik uyğunsuzluqların olması təbii və bu, orijinalda ifadə edilənin tərcümə dilində çatdırılmasına çətinlik törətsə də mane olmur. Tərcümə prosesində iki dil arasındakı formal-qrammatik uyğunsuzluqlar qrammatik əvəzləmələr və konversiya yolu ilə aradan qaldırılır.

Yuxarıda xülasə edilən dillərə qrammatik uyğunsuzluqlar türk dilindən tərcümələrdə də özünü üç şəkildə göstərir:

- orijinalın dilində olub tərcümə dilində olmayan formal-qrammatik ifadə vasitələri. Məsələn, türkcədəki bəzi perifrastik (analitik) fel formaları, bölüşdürmə sayları, feilin geniş zamanı, bəzi bağlayıcılar və s. Azərbaycan dilində yoxdur.

- tərcümə dilində olub, orijinalda olmayan, lakin tərcümə prosesində işlədilməsi zəruri hesab edilən formal-qrammatik ifadə vasitələri. Məsələn, Azərbaycan dilindəki anda, ende feili bağlama şəkilçisi, geniş (açıq) saitli şəxs (xəbərlilik) şəkilçiləri və s. türkcədə işlədilmir.

- orijinalın qrammatik vasitəsinə tərcümə dilində müvafiq gələn, lakin cümlədə (məndə) orijinal dilindəki tamamilə fərqli funksiya yerinə yetirən qrammatik əlamətlərdir. Məsələn, Azərbaycan dilindəki -ib, -ib, -ub, -üb şəkilçisi türkcədən fərqli olaraq həm feili bağlama, həm də indiki zaman şəkiçisi olaraq çıxış edir. Yaxud da türkcədəki -ca, -ce şəkilçisi dilimizdəkindən fərqli funksiyada da işlədilir.

Müxtəlif sistemli və qohum dillər arasında, əsasən örtüşən qrammatik uyğunsuzluqların bu ümumi xülasəsindən sonra türkcədən tərcümə zamanı qarşılaşılacaq ən tipik problemlərin şərhinə keçək. Fikrimizcə, qohum dillərdən tərcümənin qrammatik problemlərinin təhlilində izlənəcək ən doğru üsullardan biri hər iki dildə ekvivalent sintaktik konstruksiya, cümlə və mətləhin qarşılaşdırılmasıdır. Əlbəttə, burada söhbət həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət göstəricilərindən gedə bilər. Keyfiyyət məsələsi özlüyündə aydındır və faktiki olaraq sinxron-müqayisəli metodda tərcümənin əslinə uyğunluğunun meyarına çevrilir. Mübahisə doğura biləcək kəmiyyət göstəricilərinin qarşılaşdırılma rolunu isə bundan ibarətdir ki, bu üsul qohum dillər arasındakı fərqlərin bu dillərdə təkrarlanma tezliyini müəyyən etməyə imkan verir.

Türk və Azərbaycan dillərinin mənaca ekvivalent sintaktik cümlələrinin müqayisəsi göstərir ki, bu iki dilin fərqlərinin çox az bir qismi kəlmələrarası sintaktik əlaqələrdə təzahür edir.

Bu fərqlər bütöv cümlələr müstəvisindəki struktur müxtəlifliklərdə daha qabarıq şəkildə meydana çıxır.

Doğrudur, uzaq dillərdən tərcümə zamanı qrammatik çevirimlərə daha sıx baş vurulur, lakin qohum dillərdən tərcümələrdə də qrammatik çevirilər (söz sırasının dəyişdirilməsi, cümlə quruluşunun dəyişdirilməsi, modal və növ mənalı fərqlərin aradan qaldırılması, cümlələrin parçalanması, birləşdirilməsi və s. və i.a.) labüdü olur.

Nəqli keçmiş zamanın tərcüməsi

Məlum olduğu kimi, türkcədə nəqli keçmiş zaman -muş, -miş, -muş, -müş şəkilçisi vasitəsilə düzəlir. Şühudi keçmiş zamandan fərqli olaraq, nəqli keçmiş zaman hərəkətin qəti icrasını deyil, keçmişdə icra olunmuş hərəkətin nəticəsini göstərir. Birinci halda hərəkətin icrasında nisbi mənada şahidlik, konkretlik, müəyyənlik, nəqli keçmiş zamanda isə qeyri-müəyyənlik, subyektivlik nəzərə çatdırılır. Təsədüfi deyil ki, -miş, -muş, -müş şəkilçisi həm də türkcədə subyektiv modalığın (danışanın ifadə edilənə, obyektə münasibəti) ifadə formalarından biri kimi çıxış edir. Əgər danışan cümlədə ifadə olunan hərəkətin icrasını özü görməyibsə və ya hərəkətin baş verib-verməməsində qəti bir fikrə malik deyilsə, eləcə də ifadə edilən fikri başqasından eşidib-sə, cümlənin xəbərini nəqli keçmiş zamanda işlədir. Məsələn:

“Dün Ahmet bize gelmiş, aneme beni sormuş, bir not bırakmadan çekmiş gitmiş. Süleyman'ın sözlerine göre Mehmet ormanda bir tavşan vurmuş, fakat yaralı tavşan kaçmış gitmiş”.

Məlumdur ki, bu tip cümlələr Azərbaycan ədəbi dil normativlərinə uyğun hesab edilmir və danışmada işlədilmir, əsasən, folklor-nağil üslubunda istifadə olunur. Dilimizdə nəqli keçmiş zaman -muş, -miş, -muş, müş şəkilçisindən başqa həm də -ib, -ib, -ub, -üb şəkilçisi vasitəsilə düzəlir.

Başqa sözlə, həmin şəkilçilər nəqli keçmiş zamanın məzmunu baxımından sinonim formalar kimi çıxış edir. Türkcədə isə nəqli keçmiş əlaməti yalnız -mış, -miş, müş, -müş şəkilçisi-dir, -ip, -ip, -up, -üp isə ancaq feili bağlama şəkilçisi kimi işləyir. Başqa sözlə, -ip, -ip, -up, -üp şəkilçisi türkcədə predikativlikdən məhrumdur və cümlədə postpozisiyada işlənə bilmir, yəni cümlə qurmur. Digər tərəfdən, Azərbaycan dilində -mış, -miş, -muş, -müş şəkilçisi III şəxsin təkində cümlənin mütləq postpozisiyasında, əsasən, işlənmir və predikativlik funksiyası yerinə yetirmir. Türkcədə və Azərbaycan dilində nəqli keçmiş zaman şəkilçilərinin işlənmə məqamlarındakı bu fərqlərin, mənə və üslub xüsusiyyətlərinin tərcümə zamanı nəzərə alınması son dərəcə zəruridir. Fikrimizi tamamlamaq üçün S.Əlinin “Xəz palto Madonna” əsərindən misal gətirdiyimiz aşağıdakı parçanın əslinə və tərcüməsinə diqqət edək:

“... Bize anlattığına görə, Prag'dan ayrıldıktan sonra Mariya kendisinde bazı deyişiklikler hissetmiş, doktora gitmiş, gebe olduğunu anlamış. Evvela bundan pek memnun olmuş, fakat annesinin bütün ısrarlarına rağmen çocuğun kimden olduğunu söylememiş...”

“...Onun söylədiyinə görə, Praqadan çıxıb getdikdən sonra Mariya özündə bəzi deyişikliklər duyaraq həkimə müraciət edir. Hamilə olduğu məlum olur. Əvvəlcə o, bundan çox razı qalırsa da, anasının təkidinə baxmayaraq, uşağın kimdən olduğunu açıb söyləmir...”

Orijinaldakı -mış, -miş, -muş, -müş şəkilçisi keçmişdə icra olunmuş hərəkətin danışmaq vaxtında nəticəsini bildirir və postpozisiyada işlənərək cümlələrin predikativliyini təmin edir. Mütərcim doğru olaraq bu şəkilçini indiki zaman şəkilçisi ilə əvəz edib.

Çünki, əvvəla, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, həmin şəkilçilər təkbəşinə Azərbaycan ədəbi dilində III şəxsin təkində predikativlikdən məhrumdur, digər tərəfdən, dilimizdə indiki zamanın işlədilməsində üslubi hallardan biri məhz keçmişdə icra olunmuş iş, hal və ya hərəkəti daha canlı şəkildə verməkdən ibarətdir.

Eyni əsərdən alınmış başqa bir misaldə bu əlamət -ib şəkilçisi ilə tərcümə olunub:

“Bizim tren vakti geliyor, bir saatten az kalmış” – “Qatarımızın yola düşməsinə az qalır, bir saatdan da az qalıb.”

Tərcümədə “mış” əlamətinin qorunub saxlandığı yerlərdə isə, bu formanın III şəxs təkdə işlədilməsi üçün həmin şəkilçidən sonra zəruri olan xəbərlilik şəkilçisi ya da “idi” bağlaması əlavə edilir:

“Fakat garip değil mi, kadın kızının hayran olduğu bu Türkü bir kere bile görmemiş... O sene Praga gitmiş, Türk talebenin Berlin'den ayrılmış olduğunu orada kızından öğrenmiş”. – “Lakin qəribə deyilmi? Anası qızını heyran qoyan o türkü bir dəfə də olsun görməmişdi... Həmin il Praqaya getmişdi. Orda qızından öyrənmişdi ki, türkiyəli tələbə Berlin'dən çıxıb getmişdir”.

Maraqlıdır ki, bir sıra hallarda icrası qəti, konkret olaraq bilinən, görünən hərəkət dilimizdə şühudi keçmiş zaman şəkilçisi ilə (yəni hərəkətin qəti icrasını bildirən şəkilçi ilə) yox, nəqli keçmiş zamanın şəkilçisi ilə ifadə edilir. Türkcədə isə bu məsələdə konkretlik və sabitlik var:

Hoş geldiniz (yəni, konkret adama və hərəkətə aiddir)- Xoş gəlmışsiniz.

O 1954 yılında doğdu (yəni, doğum tarixi dəqiqdir – O, 1954-cü ildə anadan olmuşdur).

Orhan dün bize geldi – Orxan dünən bizə gəlmişdi.

Nəhayət, feilin digər zamanlarında olduğu kimi, nəqli keçmiş zamanın müxtəlif formaları var ki, bunların bəziləri (I şəxsin cəmi, sual, inkar-sual formaları) dilimizdəkindən fərqli şəkildədir və tərcümə zamanı bunlara diqqət etmək vacibdir: almışım (almışam), almamışım (almamışam), almış mıyım? (almışam mı?) almamış mıyım?(almamışam mı?) və s.

Türk dilindəki feilin aldydım, geldiydin, okuduydu, almışım-dır, sevmişsindir kimi zaman formaları isə ümumiyyətlə dilimizdə işlədilmir və onların tərcüməsində mətnə, kontekstə və situasiyaya xüsusi diqqət yetirmək lazımdır.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru,
professor

Türkiyə türkcəsindən tərcümə problemləri

Milan Kundera 1929-cu ildə Çexoslovakiyada doğulub. O, əvvəlcə musiqiyə maraq göstərib, sonra Praqada ədəbiyyat, estetik, rejissorluq və ssenari üzrə təhsil alıb, 1952-ci ildən dünya ədəbiyyatını tədris edib. 1968-ci ildə "Praqa baharı" hərəkatını müdafiə etdiyinə görə vəzifəsindən uzaqlaşdırılıb, əsərləri qadağan edilib. Fransaya mühacirət edən Kundera burada müəllim kimi çalışıb, ədəbi yaradıcılıqla məşğul olub. O, 1979-cu ildə Çexoslovakiya vətəndaşlığından çıxarılıb. 1981-ci ildən Fransa vətəndaşdır.

Dediyn sözlərin hakimi deyilsən...

Müsahibə mətbuatda dərc olunmuş formada müsahibin söylədiklərinin əslinə yaxın surətindən başqa bir şey deyil. Bir dəfə müsahibələrimin birində mənim adımdan yalan, səhv sözlər yazılmışdı, bununla da kifayətlənməyib mənə aid olmayan fikirlər sözlərim kimi köçürülmüşdü. Buna etirazımı bildirdim. Aldığım cavab belə oldu: "İqtibas gətirilən sözləriniz jurnalın əlindədir". Çox sadə bir məsələni anlamışdım; sözləri jurnalist tərəfindən alınan yazı artıq dediklərinin hakimi deyil; o, söylədiyi sözlər üzərindəki "yazıçılıq haqqı"ni itirir. Təbii ki, belə şey qəbul edilə bilməz. Bununla yanaşı, məsələnin sadə və sizin də ağılınıza batacaq həlli var; sizinlə görüşdük, uzun-uzadı danışdıq, ikimizin də marağını çəkən mövzular üzərində dayandıq, siz suallar verdiniz, mən cavab verdim, axırına da "müəllif hüququ qorunur" sözlərini əlavə etdik. Belə olsa, hər şey məqbul, hər şey qayda-ya uyğundur.

Romanın keçmişinə dair

Dörd böyük romançı var: Kafka, Brox, Müzil və Qombroviç. Prustdan sonra ədəbiyyat tarixində daha sanballı romançı görə bilmirəm. Bu adları tanımadan müasir roman barədə çox şeylər aydın ola bilməz. Qısaca, həmin yazıçılar modernistdirlər, yəni ehtirasla yeni formalar axtarırdılar. Eyni zamanda da avanqard ideologiyalardan (yenilik etməyə, inqilaba olan inam və s.) uzaq olublar. Beləliklə də bu, onların sənət və roman tarixinə başqa gözlə baxmalarına imkan verib. Həmin yazıçılar kökündən dəyişməyin zərurətindən bəhs etmədilər, romanın formal imkanlarının tükəndiyi barədə düşünmədilər, əksinə, bu imkanları köklü şəkildə genişləndirmək istəyirdilər.

Burada, romanın keçmişlə bağlı başqa bir əlaqə də qurmaq mümkündür. Həmin yazıçılar "ənənə"yə yuxarıdan-aşağı baxmırlar, onların yalnız başqa cür ənənə prinsipləri var - hamısı XIX əsrin əvvəlindəki romanların pərəstişkarıdır. Mən o dövrü roman tarixində ilk "dövlərarası", həmin yazıçılar Mərkəzi Avropanın sanballı romancıları arasında "ulduz toplusu" adlandırırım. Həmin dövr və o dövrün estetikası XIX əsrdə az qala unudulub, qaranlıqda qalıb. Bu ilk dövlərarasına olan xəyanət "romantik təfəkkür" adlandırılır. "Romantik təfəkkür" ifadəsini səhv başa düşməyin, burada, əslində, romanın fəlsəfəyə tabe edilməsi, fikirlərin roman vasitəsilə ifadə olunması mənasını verən qurama "fəlsəfi roman" barədə söz açmıram. "Romantik təfəkkür" Sartrdır.

Həmin yazıçılar Amerikada, nisbətən az tanınırlar. Mən bu vəziyyəti həmişə intellektual qalmaqla hesab elədim. Amma əslində, Amerika romanının özünəxas ənənəsini nəzərə alsaq, bu dərkə çətin olmayan estetik səhv anlamə məsələsidir. Amerika roman tarixinin ilk dövlərarası müddətini yaşamayıb. İkinci, böyük Mərkəzi Avropalı romançılar şah əsərlərini yazdıqları dövrdə Amerikanın Heminquey, Folkner və Dos Passosun daxil olduğu öz böyük "ulduz toplusu" vardı, həmin toplu az sonra bütün dünyanı təsiri altına alacaqdı. Lakin Amerika romanındakı estetik Müzilin estetikasına tamamilə zidd idi. Məsələn, romanın təhkiyəsinə yazıçının fikri müdaxiləsi, həmin estetikaya yanlış intellektualizm, romanın özünə yad əlavə kimi görünür. Bir xatirəmi qeyd edim:

Bütün heyranlığımı baxmayaraq, Heminqueyin damı altında da olmuram. Haqqında danışdığım yazıçılar bir-birlərindən təsirlənməyiblər. Hətta bir-birini bəyənməyiblər. Brox Müzili tənqid edirdi, Müzil Broxa qarşı mərhəmətsiz davranırdı; Qombroviç Kafkanı heç sevmirdi, Brox və Müzil barədə söz açmırdı, yəqin ki, o üçü də onu qəbul etməzdi. Ola bilsin, onları bu cür bir araya gətirdiyimi eşitsəydilər, mənə acıqları tutardı. Bəlkə də hiddətlənməkdə haqlı olardı. Ola da bilsin ki, həmin "ulduz toplusu"nu ona görə uydurmuşam ki, başımın üstündə bir dam olsun.

Slavyan dili və mədəniyyəti

Təbii ki, slavyan dillərinin birliyi mövcuddur. Lakin "Slavyan mədəniyyəti" adlı bütövlük yoxdur. "Slavyan ədəbiyyatı" adlandırılmasa mümkün olan bir şey də yoxdur.

Milan Kunderanın Folknerdən Servantesə qədər uzanan keçmişi

Hətta Kamyudur. "Vəba"dır. Bu əlaqə roman, demək olar, sevmədiyim hər şeyin nümunəsidir. Müzilin və ya Broxun niyyətində tamamilə fərqlidir, yəni fəlsəfəyə xidmət etmək deyil, əksinə, həmin günə qədər fəlsəfənin özününküləşdirdiyi sahəni ələ keçirməkdir. Fəlsəfənin konkret olaraq qavraya bilmədiyini, öhdəsindən yalnız romanın gəldiyi metafizik problemlər, insanın yaranmasına dair məsələlər var. Bununla yanaşı, həmin romançılar (xüsusilə Brox və Müzil) romanı üstün poetik və intellektual sintezə çevirə bilib, ona mədəniyyət-də rəqibsiz yer qazandırb.

"The New Yorker" jurnalı "Varlığın dözülməz yüngüllüyü" romanının ilk üç hissəsini dərc edəndə Nitsşenin əbədi qayıdıyla bağlı olan fəsiləri mətndən çıxarmışdı! Halbuki mənə görə, Nitsşenin əbədi qayıdıyla əlaqədar yazdıqlarımın hər hansı bir fəlsəfi ifadə ilə əlaqəsi yox idi; bu yalnız hərəkatların təsvir edilməsindən və ya dialoqlardan daha az romantik olmayan (demək istəyirəm ki, romanın mahiyyətinə verdikləri cavab eyni formada etibarlıdır) ziddiyyətlər ardıcılığı idi.

Təsir haqqında

Həmin yazıçılar mənə təsiri başqa şeydir. Mən Prustun, yaxud Coysun damı altında yox, onlarla eyni estetik dam altında oluram.

Əgər kitablarım "slavyanlıq" nöqtəyi-nəzərindən nəzər salınsaydı, özümü tanıya bilməzdim. Bu süni və səhv addımdır. Mərkəzi Avropa (bu, bir dil kimi, german-slavyan-macar arealıdır) kitablarım üçün daha məqbul məkandır. Təbii ki, əgər hər hansı romanın mənasını və dəyərini qavramaq istəyiriksə, bu, həmin kontekstdə bizə o qədər də çox şey qazandıra bilməz. Mən romantik əsərin mənasını və dəyərini ortaya çıxara biləcəm yeganə kontekstin Avropa romanı tarixinin kontekstində olduğunu təkrar etməkdən yorulmayacağam.

Deyəcəklər ki, "rus romanını unuttu"

Bu mövzuya toxunmaq vacibdir. Amma dəqiq termin tapa bilməməkdən narahatam. Əgər "Qərb romanı" desəm, deyəcəklər ki, "rus romanını unuttu". "Dünya romanı" ifadəsini işlətsəm, haqqında danışdığım romanın tarixən

Avropayla bağlı olduğunu gizləmiş olacağam. Buna görə də "Avropa romanı" deyirəm, lakin bu anlayışdan coğrafi termin kimi deyil, həm Amerikanı, həm də, məsələn, İsraili əhatə edən "mənəvi" termin kimi istifadə edirəm. "Avropa romanı" adlandırdığım Folknerdən Servantesə qədər uzanan keçmişdir.

Yazıçıların yox, romanların cinsi

Yazıçıların yox, romanların cinsi olmalıdır. Bütün böyük romanlar, bütün həqiqi romanların cinsə heç bir dəxli yoxdur. Demək istədiklərim, həm qadına, həm də kişiyyə xas dünyagörüşünü ifadə edir. Fiziki şəxslər kimi, yazıçıların cinsi də onların şəxsi məsələləridir.

...Qırx beş yaşına qədər Çexoslovakiyada yaşadım. Yazıçılıq karyeramin əsl mənadada otuz yaşından başladığını hesab etsəniz, yaradıcılıq həyatımın əsas hissəsi Fransada keçib və indi də burada keçir.

Romançılığım təcrübə apararı adamın etirafıdır. Amerikalı redaktorun Aaron Aşer bir kitabımın son hissəsindən götürülmüş sözü sərlovhə kimi təklif etmişdi:

"İnsan düşünür, Allah gülür". Rəzilic vermədim. Bu gün görürəm ki, o sərlovhəni seçmək daha yaxşı olardı. Amma mövcud sərlovhəni qorumağımın səbəbi də şəxsi, demək olar, romantikdir. İyirmi yeddi yaşında olanda çox sevdiyim çex romançı Vladislav Vançura haqqında roman yazmışdım. Kitabın adı "Roman sənəti" idi. Həm xoşuma gələn, həm də çiy olan həmin kitab bir daha nəşr edilməyəcək. Buna görə də keçmiş illərin xatirəsi kimi ən azı adını qorumaq istədim.

...Otuz yaşına çatana qədər çox şey yazdım; hər şeydən də artıq musiqi barədə, amma eyni zamanda şeir, hətta bir teatr pyesi də qələmə aldım. Müxtəlif janrlarda çalışır, səsimi, üslubumu və özümü axtarırdım. "Gülüşləyici sevgilər" toplusunun ilk hekayəsiylə (həmin hekayəni 1959-cu ildə yazmışdım) artıq "özümü tapdığımı" əmin idim. O vaxtdan bəri estetikamda dəyişiklik-filan baş verməyib, yaradıcılığım təbii şəkildə təkamül edir.

NƏRİMAN

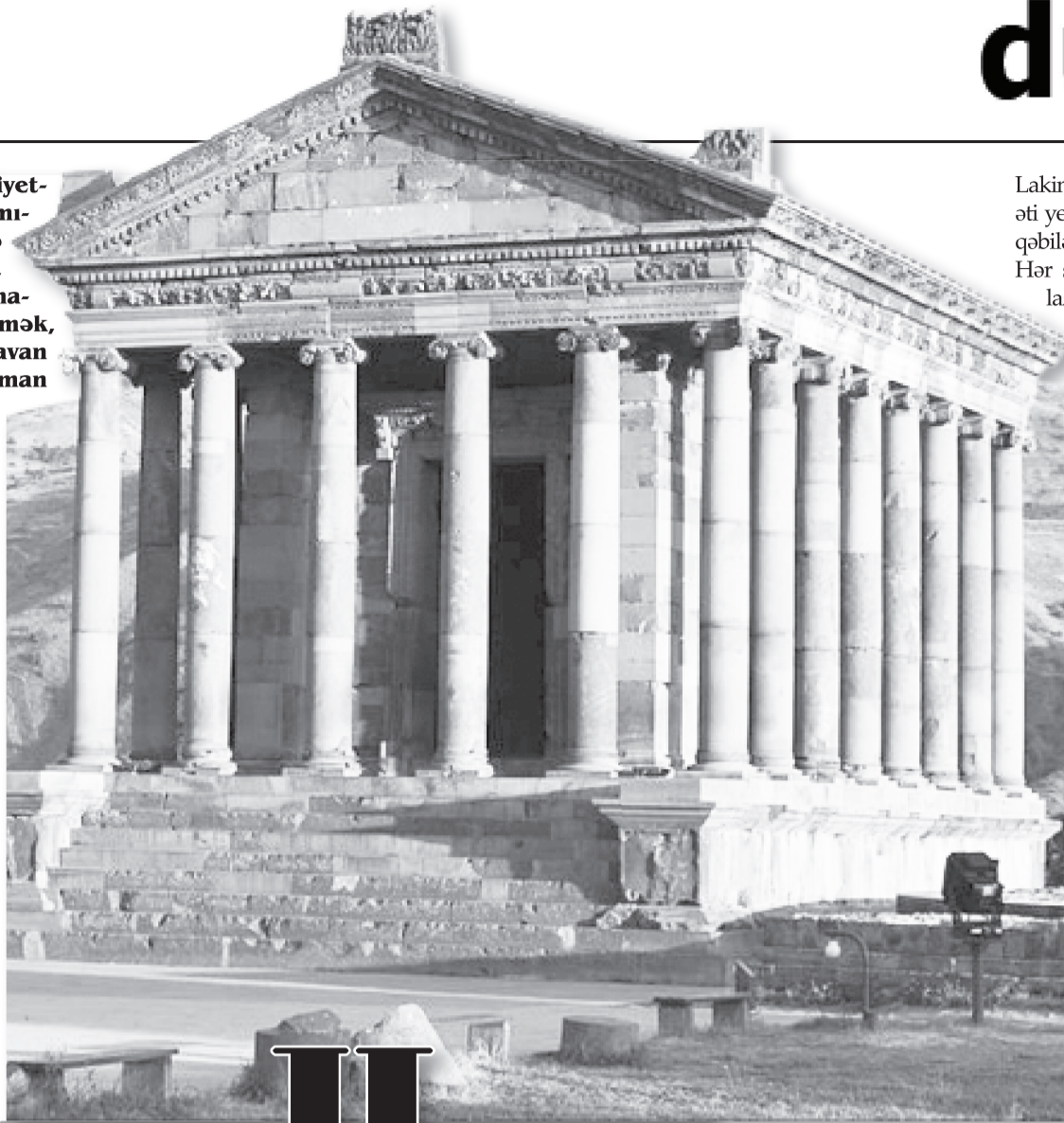
Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyüklər zövq almıyacaq. Mütləq alacaqlar, çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib.

Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümləndirilib, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiyimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq.

Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma təəssüf ki, dərsliklərimizin, nədənsə həmişə qəliz olan elmi dili ucubandan çox şey əxz edə bilməmişik.

Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Lakin bəllidir ki, indiyədək adam əti yeyən bəzi insanlara, hətta bütöv qəbilələrə rast gəlmək mümkündür. Hər şeydən əvvəl yadda saxlamaq lazımdır ki, onlar bunu insan əti

yeməkdən xoşlandığı üçün eləmişlər. Onlar bunu ona görə edirdilər ki, adam yemək o xalqların müqəddəs inancının bir hissəsi, dini vəzifələrinin bir növü idi. Məsələn, çox qədimlərdə Şərqi Hindistanda yaşayan xalqlardan birinin ehtiram əlaməti olaraq öz valideynlərini yemək kimi adətə varmış!

Bir çox vəhşi qəbilə və tayfələrdə belə bir inanc var ki, yediyin adamın ruhu öz bədəninə keçərək səni gücləndirir. Məsələn, əgər sən şir əti yeyəcəksənsə, ürəyin şir ürəyi olacaq; əgər maral yeyəcəksənsə, onun kimi bərk qaçaqsan; əgər tülkü əti yeyəcəksənsə, bu heyvan kimi bəz və fəndgir olacaqsan. Beləliklə, həmin qəbilələrin hər hansı bir nümayəndəsi atasına nə qədər çox hörmət bəsləyirdisə, bir o qədər çox onu yemək istəyirdi.

Hər suala

Pompey nədir?

İtaliyanın saysız-hesabsız görnəli yerlərindən ən maraqlısı, bəlkə də, Pompey şəhərinin xarabalıqlarıdır. Düzü 2000 yaşı olan və bu günümüzdə onunla yaşadılan şəhərlərin hamısından daha salamat gəlib çıxan bir yaşayış məskəni xarabalıq adlandırmaq əslində səhvdir. Bəs necə olub ki, Pompey şəhəri o qədər də dağılmayıb? Məsələ bundadır ki, bizim eramızın 74-cü ilinin 24 avqustunda İtaliyanın cənubunda yerləşən, o zamanədək mürgüləyən Vezuvi vulkanının çox güclü püskürməsi baş verdi. Vulkan kraterindən püskürən lava, daş-kəsək və kül yaxınlıqdakı iki şəhəri tamamilə altına aldı. Vulkandan 3-4 kilometr aralıda yerləşən Gerkulanum şəhəri yamacla axan palçıq selinin dalğaları altında qaldı. Vezuvidən, nisbətən uzaqda yerləşən Pompey şəhəri isə kül və yüngül dağ süxuru olan pemzadan ibarət "yağışın" beş-altı metrlik layı altında gömüldü.

Bu kütlə suyu canına çəkərək gələ bənzəməyə başladı və nəticədə, altında nə varsa, heykəltəraşların öz əsərlərini düzəldərkən istifadə etdiyi formalara bənzər şeylərə çevrildi. Beləliklə, adını çəkdiyimiz hər iki şəhər bizim günlərə necə varsa, eləcə də gəlib çıxdı.

Bu faciədən sağ çıxan sakinlər vulkanın aktivliyi bitəndən sonra ata-baba yurdlarına döndülər və hər iki şəhərin qalıqları yenidən aşkarlandı. Lakin yalnız 1763-cü ildə Pompeydə əsl arxeoloji qazıntıları başlandı və bu qazıntılar günümüzədək davam edir. Buna baxmayaraq, qədim şəhərin böyük bir hissəsi hələ də insanların gözündən kənar qalıb.

Orta əsrlərdə bu hadisə unuduldu. 1594-cü ildə oralarda su kəmərinin çəkilişinə başladılar və hər iki şəhərin qalıqları yenidən aşkarlandı. Lakin yalnız 1763-cü ildə Pompeydə əsl arxeoloji qazıntıları başlandı və bu qazıntılar günümüzədək davam edir. Buna baxmayaraq, qədim şəhərin böyük bir hissəsi hələ də insanların gözündən kənar qalıb.

Stounhenc nədir?

Qədim insanların adət-ənənəsini, həyatını öyrənmək üçün bir qayda olaraq qazıntılar aparmaq, başqa axtarış tədbirləri görmək lazımdır. Lakin bəzən tam əksinə, əcdadlarımızın fəaliyyətinə dəlalət edən sübutlar bizim lap gözümüzün qarşısında olur. Məsələn, bir daş tikili görürük, amma onun nə vaxt, kim tərəfindən və nə üçün tikildiyini izah edə bilmirik. Belə nümunələrdən biri məşhur Stounhencdir. Bu, iri, şaquli yerləşdirilmiş, dairə şəklində düzülərək, ətrafında torpaqla möhkəmləndirmə işləri aparılmış bir tikilidir. İngiltərənin cənubundakı Solsberi şəhəri yaxınlığında yerləşir.

Stounhenc barədə bizə qədər gəlib çıxmış ilk xatırlatma 1136-cı ilə aiddir və ondan belə nəticə hasil olur ki, bu daşlar İrlandiyadan bura kelt miflərinin qəhrəmanı Merlinin cadusu ilə daşınıb. Bunun maraqlı bir əfsanə olmasına qəti şübhə yoxdur. Daha sonrakı fərziyələrdən biri Stounhencin qədim Britaniyanın xristianlığa-qədərki kulturlarından birinə inam bəsləyən druidlərin əliylə ucaldıldığını deyir. Lakin indiyədək bu nəzəriyyəni də təsdiq edən heç bir dəlil tapılmayıb.

Stounhenc ilk baxışdan belə təsir bağışlasa da heç də sadə struktura malik deyil. Kənardan o torpaq yarıqanla əhatə olunur, lakin bu yarıqanda keçid üçün yol da qoyulub. Yarğanın dalınca tökmə torpaq gəlir. Onun daxilində yerdə 56 çökəyi olan dairəvi, halqa kimi bir səth var. Bu halqa ilə ortada yerləşən daşlar arasında daha iki belə halqa yerləşdirilib. Sonra daş tikilinin özü gəlir. Bu tikilinin forması iki dairə və iki yarım dairədən ibarətdir. Onların hamısı dik duran nəhəng daşlardan qurulub. Bundan savayı, tikiliyə ayrı duran daşlar da daxildir. Onların arasında "Məhrab daşı", "Ölü daşı" adlandırılan daşlar da var.

Qazıntılar aparılan bir çox çöklərdə yandırılmış insan qalıqları aşkarlanıb. Onların, Stounhencdən tapılan başqa möişət əşyalarının radiokarbon metodu ilə öyrənilməsi nəticəsində məlum olub ki, tikilinin bəzi hissələri eramızdan əvvəl 1848-ci ilə aiddir. Burda ehtimal olunan yanlıqlıq hər iki tərəfə 275 ildən artıq ola bilməz. Stounhencin hissələri elə yerləşib ki, məsələn, yay gündönümündə (Günəşin göy ekvatorunun ən uzaq nöqtəsindən keçməsi vaxtı) daş lövhələr arasındakı bəlli aralıqdan günəş görünür.

Alimlər belə düşünməyə meyillidirlər ki, Stounhenc yer üzündəki ən qədim rəsədxanadır. Lakin indiyə kimi bu ağırlıqda daşların bura necə gətirildiyi, belə dəqiqliklə necə quraşdırıldığı izahı verilməyib. Beləliklə, açıq bir yerdə, göz qabağında olan 4000 yaşlı Stounhenc hələ də insanların dərinə həyəcanlandıran bir sirr kimi qalmaqdadır!

Qədim anqlosakslar kimlərdir?

"Anqlosaks" sözünü tez-tez İngiltərənin müasir əhalisinə, yaxud onların nəsilərindən törəyənlərə aid edirlər. Lakin əslində, anqlosakslar İngiltərə ərazisində çox-çox qabaqlar yaşamış xalqdır. Britaniyanın romalıları tərəfindən istilasından sonra bu torpaqlar 400 ilə yaxın əsarət altında qaldı. Sonra Roma legionerləri yenidən İtaliyaya çağırıldı və Britaniya xarici təcavüzlər qarşısında müdafiəsiz qaldı. Əvvəl-əvvəl Britaniya sakinləri, yəni britaniyalılar elə romalıların zamanında olan kimi yaşaya bildirilə, amma V əsrdə köçəri xalqlar indi Şərqi İngiltərə adlanan əraziyə məskunlaşmağa başladılar.

Gəlmələrlə yanaşı yaşayarkən britaniyalılar onların aqressiv və qəddar insanlar olduğunu gördü – onların mahınları, dastanları belə yalnız müharibə, ölüm haqda idi. Gəlmələr əsasən üç german qəbiləsindən: anqlardan, sakslardan və yutlardan ibarət idi. Onların hamısı Şimal və Baltik dənizlərinin sahillərində, yaxud oralara yaxın ərazilərdə yaşayırdılar. Bu insanların açıq rəngli saçları, şax qamətləri vardı, onlar cəsur döyüşçü idilər.

Altıncı yüzilliyin axırlarında gəlmələr Britaniyada Roma hakimiyyətinin bütün qalıqlarını məhv etdilər və yeddi krallıq qurdular. Əvvəlcə bu krallıqların hər birində ayrıca kral vardı, lakin 829-cu ildə onların hamısı bir hökmdarın tabeliyinə keçdi. Onun varislərindən biri ölkəni 871-ci ildən 900-cü ilədək idarə edən Böyük Alfred idi.

1066-cı ildə anqlo-sakson sülaləsi Normand istilasını nəticəsində hakimiyyətini itirdi. Anqlosaksların danışdığı qədim ingilis, yaxud anqlosakson dili anql, saks və yut ləhcələrinin qarışığından ibarət idi. Müasir ingilis dili həmin o anqlosakson dilindən yaranıb, amma onların arasında oxşarlığı yalnız dilçilər görə bilər.

Hanniballar niyə adam yeyir?

Bizim üçün hannibalizm (qədim Karfagen sərkərdəsi Hanniballa səhv salmayın) elə bir anlayışdır ki, onun barəsində nifrətsiz düşünmək mümkün deyil.

Başqa qəbilələrdə ölümə məhkum edilən cinayətkarları yemək kimi adət vardı. Bunun səbəbi o idi ki, qəbilə üzvləri cinayətkarın öz əməlləriylə tanrını təhqir etdiyini düşünür və həmin canını qurban etməklə tanrılarının könlünü ala biləcəklərini düşünürdülər. Ona görə də qəbilədə hər dəfə adam qurban verildə, onun dadına mütləq baxırdılar.

"Hannibalizm", yaxud "hannibal" sözü "Kaniba", yaxud "karib" sözündən törəyib. Bu, qərbi hindu qəbilələrindən birinin adıdır. İspanlar hannibalizmi ilk dəfə həmin qəbilədə müşahidə ediblər. Şimali Amerikada yaşayan ilk hindu qəbilələri üçün hannibalizm dini mərasimin bir hissəsi idi. Dəqiq demək olmaz ki, hal-hazırda yer üzündə nə qədər adamyeyən qəbilə yaşayır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə belə qəbilələr artıq yoxdur. Amma başqa tədqiqatçılar deyir ki, belə qəbilələr Yeni Qvineya adasının dərnləklərində hələ də yaşayır.

Sivilizasiya nədir?

Çox-çox qədim zamanlardan başqa növlər arasında fərqlənən insan öz ömrünü sivilizasiya adlandırdığımız yolla irəliləyərək sürür. Təbii ki, ilk dövrlərdə insan heyvanlardan az fərqlənirdi. O, danışa bilmir, tapdığı yeyir, ev nədir bilmirdi. Sonra özünün vəhşi həyatının ilk dövründə od almağı, balıq yeməyi öyrəndi. Sonralar ov etmək, özünü qorumaq üçün sadə alətlər düzəltdi, ailələr isə qəbilələrdə birləşdi. Daha sonralar yemək bişirmək, onu saxlamaq üçün qab-qacaq düzəltməyi öyrəndi. Amma bütün bunlara baxmayaraq, insanlar hələ ibtidai şəraitdə yaşayırdılar.

Növbəti addım bizim barbarlıq adlandırdığımız mərhələ oldu. İnsanlar əkin-biçin öyrəndilər, faydalı keyfiyyətlərə malik olan heyvanları əhlişəddirdilər. Daha sonralar dəmir, mis kimi metallardan istifadə etməyə başladılar və beləliklə daha mükəmməl ov silahları düzəldə bildilər. Təxminən elə o zamanlarda da insanlar özlərinə ev tikməyə başladılar. Barbarlıq dövrünün axırlarında insan sivilizasiyanın inkişafını şərtləndirən bir üsul kəşf etdi. Bu, yazı idi.

O zamanlar yazı təsvirlərdən ibarət idi, lakin zaman keçdikcə müxtəlif yerlərdə əlifbalar əmələ gəlməyə başladı. Yazının kəşfini sivilizasiyanın başlanğıcı saymağımızın səbəbi bundadır ki, insan məhz yazmağı öyrənəndən sonra başına gələnləri qeyd eləyə bildi və öz təcrübəsini başqaları ilə, o cümlədən gələcək nəsillərlə bölüşmək imkanı əldə etdi. Bütün bu zaman ərzində insanlar mənimsədikləri müəyyən biliklər əsasında yaşamağı, başqa sözlə desək, idarəçilik sistemi yaratmağı öyrənirdi. Bununla yanaşı, xeyir və şər, yaxşı və pis barədə ilk ideyalar, yəni mənəviyyat adlandırılan məsələlər də formalaşdı.

İncəsənət nədir?

Müasir dünyada incəsənətin bu, ya başqa təzahürlərini praktiki olaraq hər yanda görmək olar. Evinizdəki mebel, evin özü, taxdığınız qol saati, yaxud paltarınız – bütün bunları bu və ya başqa şəkildə incəsənətə aid etmək mümkündür. Sadaladığımız bütün bu şeyləri kimsə bəzəyib, daha gözəgəlimli, daha gözəl etməyə çalışıb. Lakin bu nümunələr təbii sənətə aiddir və onların gözəlliyi də ikinci roldadır, çünki vəzifəsi bərbəşə təyinatı üzrə istifadə edəcəyinizi gözəlləşdirməkdir. Əsl incəsənət isə tamamilə başqa, yəni elə adından göründüyü kimi öz-özlüyündə “incə” sayılan işlərlə məşğuldur.

“İncə” sənətlərə təsviri sənət, heykəltəraşlıq, ədəbiyyat, teatr, musiqi, rəqs və memarlıq aiddir. Yuxarıda sadalananlardan yalnız memarlığın “praktiki faydası” var. Memarlar təkcə gözəllik haqda deyil, həm də yaratdıqlarının faydalı olması barədə düşünməlidirlər. Lakin yaradıcı rəssamın gərgin əməyi bahasına ərsəyə gələn incəsənət əsərləri, ümumiyyətlə, heç bir praktiki fayda daşıyamaya da bilər. Bu əsərlər bi-

Lakin bədii sənətin bütün növlərində bir ümumi cəhət var. Bu, əsərdə təcəssüm etdirilən səslərin, daşın, sözlərin, inşaat materiallarının, cizgilərin və rənglərin obrazıdır. Hər bir obrazda ritm, tənəsüb, harmoniya adlandırılan şeylər var. Ritm səslərin, rənglərin, forma və hərəkətlərin nizamlı təkrarından doğur.

Tənəsüb sənətkar düşüncəsinin elə təcəssümüdür ki, bizə mahiyyətinə uyğun mütənəsb ölçülərlə təsvir olunmuş kimi görünür. Harmoniya isə obrazın müxtəlif hissələrinin bir-birinə təbii uyğunluğunda gizlənilir. Bütün bunlar bədii sənətlə, incə sənətlə əlaqədar olan yalnız çox ümumi anlayışlardır.

Bakalavr dərəcəsi nədir?

Bir çox ölkələrdə kollec, yaxud universitet bitirən tələbələr bakalavr dərəcəsi alırlar. Əgər tələbə əsas etibarilə humanitar elmləri öyrənib, o humanitar elmlər üzrə bakalavr olur. Təhsilini qalan elmlərə həsr edənlər isə təbiət elmləri bakalavrı olur.

Lakin onlar çox vaxt praktik fəaliyyətə başlamazdan əvvəl xüsusi imtahan verməli olurlar. Müasir təhsil sistemi o qədər ixtisaslaşmış ki, kollec və universitet məzunları aqronomiya, əczaçılıq, inşaat və bir çox başqa sahələrdə elmi dərəcələr alırlar.

Elmi dərəcəni bununla qürrələnmək üçün almırlar. Çox vaxt elə olur ki, müəyyən fəaliyyət növü ilə məşğul olmaq, məsələn, həkimlik etmək üçün elmi dərəcə lazım olur.

Bukinhem sarayı nə vaxt tikilib?

İngiltərə kraliçasının evi – Bukinhem sarayı – yer üzündəki kral saraylarının ən qədim və ən gözəllərindəndir. O, iki park – Qrin və Sent-Ceyms parkları arasındakı gözəl bir ərazidə yerləşir, ətrafında isə göz işlədikcə uzanan, səliqə-sahmanlı bağlar var.

İndi sarayın ucaldığı yerdə bir zamanlar Horingq-haus adlanan bina yerləşirdi. Sonralar həmin bina II Çarlz dönəminin dövlət xadimi qraf Erlinqtonun iqamətgahına çevrildəndə Erlinqton-haus kimi tanındı. Bu evi 1703-cü ildə sökdülər, onun yerində isə Bukinhem və Normand hersoqunun sərəncamı ilə başqa bir bina tikdilər. Sarayın indiki adı da elə oradan gəlir. Az sonra, 1761-ci ildə nikaha girən III Georq bu sarayı aldı və həmin vaxtdan etibarən kral iqamətgahı orada yerləşir. Hər yeni hökmdarın gəlişilə bu saray genişlənir, ona təzə tikililər əlavə edilir, tikili daha əzəmətli, daha gözəl olurdu.

Sarayın fasadı indiki görkəmini yalnız 1913-cü ildə alıb. Bukinhem sarayı antik və daha sonrakı dövrlərin qiymətli sənət əsərləri ilə doludur. Lakin sarayın qapıları ictimaiyyət üçün bağlı olduğundan, dövlət zallarında toplanan dəyərli sənət əsərləriylə yalnız televiziya vasitəsilə tanış olmaq mümkündür. Bundan başqa kraliçanın şəxsi malı olan qiymətli nümunələr vaxtaşırı Kral Qalereyasında tamaşaçıların qarşısına çıxarılır. İlboyu, xüsusən də yay aylarında sarayın qarşısındakı səkidə bütün dünyadan gəlmiş

qələbəliyi olur, insanlar qvardiyaçıların qarovul dəyişməsinə tamaşa edir, sarayın seyrinə dalır və bəlkə də ürəklərində İngiltərə kraliçasını da gözlərinin ucuyla olsa belə, görə biləcəklərinə ümid edirlər.

Bu sarayın bir qaydası da var: kraliça orda olanda, saray üzərində kral bayrağı dalğalanır.

“Nil tapmacası” nədir?

Afrikanın nəhəng çayı olan Nilin öz tapmacası var. Hər halda, bu böyük çayla bağlı bir məsələ insanları min illərdən bəri qayğılandırır. Hər il iyun ayından etibarən, Nil çayında suyun səviyyəsi qalxmağa başlayır və oktyabr ayında may səviyyəsinə 7,5 metr yüksək olurdu.

Daşqın mövsümündə Nil çayı məcrasından çıxır, tarlalara, zəmilərə özünün sularıyla lil daşıyır ki, bu lil də gözəl gübrədir. Suyun bu dərəcədə artması qeyri-adi şeydir, çünki Misirdə demək olar ki, yağış yağmır! Məhz elə bu səbəbdən yüz illərdir ki, insanlar Nilin müntəzəm daşqınlarına heyran qalırlar. “Nil tapmacasının” cavabı yalnız XIX əsrdə tapıldı. Nil yer üzünün ən uzun çayıdır. Onun uzunluğu cənubdan şimala 6500 kilometr təşkil edir. Çay əsasən, Afrikanın şimal-qərbində yerləşən iki dövlətin - Sudan və Misirin ərazisindən axır. Nil çayının illik daşqınları çayboyu uzanan, ətrafında qurquru, bəhrəsiz səhralar olan torpaq zolağının məhsuldar bir vadiyə çevrilməsinə səbəb olub.

İlk insanlar bu vadidə minilliklər qabaq məskunlaşmışlar. Nil çayı suyunu iki əsas mənbədən alır – Ağ Nil və Mavi Nildən. Ağ Nil Uqandadakı Viktoriya gölündən axır. Onun axını sakit, aramlı, müntəzəmdir və Nil çayındakı suyun səviyyəsinə təsir göstərmir. Aprel və may ayı ərzində, çayın suyu özünün minimum həddinə çatanda suyun 85 faizi Ağ Nildən gəlir.

Bəs, Mavi Nil? Onun təsiri necədir? Bu çay öz mənbəyini Efiopiyanın dağətəyi nahiyələrindən, bol yağıntılı, qarlı dağları olan nahiyədən götürür. Yağışlar mövsümü yetişəndə Mavi Nildə suyun səviyyəsi kəskin şəkildə artır və bu, Nilin daşqınına səbəb olur. Beləliklə, insanların neçə əsrdən bəri baş çatlatdığı tapmacanın cavabı, əslində kifayət qədər sadə imiş!

bir cavab

Bəs bütün bunlar nə vaxt baş verib? Bu prosesin başlanğıcı tarixin çox qədim qatlarına gedib çıxır və əslində insanın yer üzündə peyda olduğu gündən üzübəri gəlir. Sivilizasiyanın ilk nişanələri isə eramızdan əvvəl altıncı minilliyə aiddir.

zım gözəllik hissimizi qane etmək, gözəlliyə olan tələbatımızı ödəmək məqsədiylə yaradılır, vəssalam.

Yaradıcılığın son nəticəsi heykəl, mahnı, pyes, kitab və sairə ola bilər. Müasir dövrdə incəsənətin bütün növlərində maraqlı eksperimentlərin şahidi olmaq mümkündür.

Çoxları təhsilini bu mərhələdə dayandırır və oxumağa davam edirlər. Onlar növbəti pilləyə yüksəlir, ya humanitar elmlər magistri, ya da təbiət elmləri magistri olurlar. Onlardan bəziləri təhsilini davam etdirətdirə müstəqil tədqiqatlarla istedadını nümayiş etdirib fəlsəfə doktoru olur.

Başqa dərəcələri peşəkar təhsil kursu keçənlər, məsələn, tibbi, hüququ öyrənənlər alır.

Qəhrəmanın prototipinin nəşinin qalıqları tapılıb

Arxeoloqlar və ədəbiyyatşünaslar Tomas Hardinin "Tess Erbevill nəslindəndir" romanının qəhrəmanı Martaya aid kəllə sümüklərini tapıblar. İngiltərənin Dorset qraflığında, Dorçester həbsxanasının yerləşdiyi ərazidə aparılan tikinti işləri zamanı Tomas Hardinin "Tess Erbevill nəslindəndir" romanının qəhrəmanının prototipi Marta Brauna aid olduğu ehtimal edilən meyitin qalıqları aşkar olunub.

Qeyd edək ki, Marta Braun 1856-cı ilin avqust ayında istəmədən arını qətlə yetirdiyinə görə, edam edilib. Hardinin qəhrəmanı Tess Dayberfild də eynilə Marta kimi, istəmədən adam öldürən və həyatı acı sonluqla bitən talezsiz insandır. "Tess Erbevill nəslindəndir" romanı 1891-ci ildə işıq üzünə görüb. Romanın yazılmasına 4000 nəfərin qarşısında "Dorçester" meydanında "günahsız günahkar" Martanın edamından yazıçının dərin sarsıntı keçirməsi olub. Onda Hardinin cəmi 16 yaşı vardı. Bir insanın edam səhnəsinə "könüllü tamaşaçı" kimi baxmasını Hardi o zaman çox gənc olmasıyla izah edib. Bu hadisədən aldığı təəssürat, bəlkə də, müəyyən mənada onu yazmağa vadar edib. Bədbəxt Tess haqqında roman Hardinin ən məşhur və ən sevilən əsəridir.

Yazıçının sonuncu kitabı may ayında nəşr ediləcək

Fevralın 19-da dünyasını dəyişmiş yazıçı Umberto Ekonun sonuncu kitabı may ayında işıq üzünə görəcək. Bu barədə "La nave di Teseo" ("Teseya gəmisi") nəşriyyatının rəhbəri Elizabetta Zqarbi müsahibəsində məlumat verib.

Zqarbinin sözlərinə görə, yazıçı roman üzərində işini başa çatdırıb. Hətta Eko əsərin redaktəsini də tamamlayaraq hazır mətni nəşriyyata təqdim edib. Bundan əlavə, nəşriyyat Ekonun 10 əsərini yenidən çap etməyi planlaşdırır. Qeyd edək ki, Umberto Eko qələmə aldığı sonuncu əsərində Aligyeri Dantenin "İlahi komediya" əsərindən sitatlar gətirib.

"Ceyms Bond" Conatan Franzenin qəhrəmanı olacaq

Conatan Franzenin "Təmizlik" romanı əsasında çəkiləcək iyirmi hissəli serial gələn il ABŞ-da təqdim ediləcək. Ceyms Bond obrazı ilə tanınan aktyor Daniel Kreyq filmə "Gün işığı" təşkilatının rəhbəri - konspiroloq Andreas Volf rolunu ifa edəcək. Bu, həm Franzenin, həm də Kreyqin debütüdür. Belə ki, serial Franzenin ekranlaşdırılan ilk əsəri, Kreyqin isə serialda ilk roludur.

Xatırladaq ki, "Təmizlik" romanı keçən ilin sentyabr ayında işıq üzünə görmüşdü. Franzenin bütün romanları kimi bu roman da çox uzundur. Romanda Pyuriti adlı qızdan, onun unuduğu borclarından, tədris problemlərindən və global miqyasda məişət məsələlərindən bəhs edilir. "Düzəliş" və "Azadlıq" romanlarından fərqli olaraq, bu roman çoxlu tənqidlərə məruz qaldı. Bir çox tənqidçilər Franzeni süjetlərin dolaşılıqlığına və məntiqsizliyinə görə qınayırlar. Filmə konspiroloq Andreas Volf baş qəhrəman Pyuriti ilə tanış olur və əsas olaylar da məhz bundan sonra baş verir.

Layihə hələ ki, start mərhələsindədir. Serialın prodüseri "Stiv Cobs", "Sosial şəbəkə" filmlərinin prodüseri Skott Rudin, ssenari müəllifi isə Franzen özü olacaq. Yeri gəlmişkən, Rudin yazıçının pərəstişkarıdır. Bir neçə il əvvəl o, Franzenin "Düzəliş" əsəri əsasında serial çəkmək istəsə də, layihə baş tutmamışdı.

Hazırladı: NARINGÜL

Umberto Eko da vafat etdi, ...

İtaliyalı tarixçi, filosof və yazıçı, daha çox "Qızılgülün adı" romanı ilə məşhurlaşmış Umberto Eko 84 yaşında vəfat edib.

U. Eko 1932-ci ildə Turin yaxınlığındakı kiçik bir şəhərdə anadan olub. 1954-cü ildə Turin Universitetini bitirib. Sonralar televiziya, "Espresso" qəzetində çalışıb, Milan, Florensiya və Turin universitetlərində estetik və mədəniyyət nəzəriyyəsinə dərs deyib. O, Bolonya Universitetinin professoru, bir çox xarici ali təhsil ocaqlarının fəxri doktoru, Fransanın Fəxri legion Ordeninin kavalieri idi. Eko 1962-ci ildə almaniyalı incəsənət müəlliməsi Renata Ramge ilə ailə qurub.

48 yaşında yazdığı ilk romanı - "Qızılgülün adı" Umberto Ekoya böyük şöhrət gətirib. Roman 1986-cı ildə rejissor Jan-Jak Anno tərəfindən ekranlaşdırılıb. Yazıçının digər romanları da böyük uğur qazanıb. "Qızılgülün adı" ilə bir sırada "Fuko kəfəri" və "Ərəfa adası" romanları da qeyd olunur. 2010-cu ildə "Praqa qəbiristanlığı" kitabı işıq üzünə gərəkəndən sonra Eko bir daha roman yazmayacağını bildirmişdi. Lakin ötən ilin yanvar ayında onun - "Sıfır nömrəsi" romanı çapdan çıxıb.

... Harper Li da

Məşhur amerikalı yazıçı Harper Li 89 yaşında dünyasını dəyişib. Yazıçı "Adam aldadan quşu öldürmək" və "Gözetçi qoy" əsərləri ilə dünyada şöhrət qazanıb. O, uzun müddət idi ki, Alabama ştatında qocalar evində yaşayırdı.

Harper Li 1961-ci ildə Pulitser mükafatına layiq görülüb. ABŞ-ın eks-prezidenti oğul Corc Buş ona "Azadlıq" mükafatı, indiki prezident Barak Obama isə ədəbiyyata verdiyi töhfələrə görə "Milli mükafat" təqdim edib.

Harper Li 28 aprel, 1926-cı ildə Monroviyada dünyaya gəlib. 1947-ci ildə Alabama Universitetinin hüquq fakültəsini bitirən Li, Nyu-Yorka gələrək yazıçılıqla məşğul olmağa başlayıb. "Adam aldadan quşu öldürmək" əsərinin işıq üzünə görməsinə az qalmış o, Alabamaya qayıdıb və ömrünün sonuna qədər orada yaşayıb.

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – "Pedro Paramo", Matilda Urrutia – "Pablo Nerudayla yaşanan ömür", "Latın Amerikasının romanı", "Xilas yolunun yolçuları", "Bəşəri poeziya", Ernest Heminqvey – "Qadinsız kişilər", Akutaqava Rünoske – "Tanrıların istehzası", Jasmına Mixayloviç – "Xəzər dənizinin sahillərində", "Serbcə-Azərbaycanca lüğət", "Sözün Aydını", Oljas Süleymanov – "Az-Ya", "Candles (101 vers)" (şeir antologiyası), "Çexovdan Markesə qədər", "Modianonun seçilmiş əsərləri", "Boliviya gündəliyi") kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

